

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Šimon Kroupa

Procesní společenství

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Bohumil Dvořák, Ph.D., LL.M.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 12. 6. 2023

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou prací vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 156.697 znaků včetně mezer.

V Praze dne 12. 6. 2023

Šimon Kroupa

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu diplomové práce, JUDr. Bohumilu Dvořákovi, Ph.D., LL.M., za odborné a konstruktivní vedení diplomové práce. Vedle toho vyjadřuji díky také své rodině, zejména za neutuchající podporu v průběhu celého studia Právnické fakulty.

Obsah

Úvod	1
1. Historie právní úpravy a koncepce procesního společenství	3
1.1 Období civilního řádu soudního z r. 1895	4
1.2 Období občanského soudního řádu z r. 1950	6
1.3 Období občanského soudního řádu z r. 1963	9
2. Procesní společenství	12
2.1 Samostatné společenství.....	18
2.1.1 Povaha samostatného společenství a jeho důsledky	19
2.1.2 Případy samostatného společenství.....	22
2.2 Nerozlučné společenství.....	24
2.2.1 Povaha nerozlučného společenství a jeho důsledky.....	25
2.2.2 Případy nerozlučného společenství	30
2.3 Další způsoby dělení procesního společenství	31
2.4 Určitý způsob vypořádání mezi společníky	33
2.5 Placení a náhrada nákladů řízení	35
2.6 Koncepce procesního společenství v Rakousku.....	38
2.7 Koncepce procesního společenství v Německu	42
2.8 Koncepce procesního společenství ve Švýcarsku	46
3. Hlavní intervence	49
3.1 Stručně k intervenční žalobě a jejím důsledkům.....	50
3.2 Postavení účastníků původního řízení v řízení o hlavní intervenci.....	51
4. Věcný záměr civilního řádu soudního	53
Závěr	56
Seznam použitých zdrojů	58
Abstrakt	63
Klíčová slova	63
Abstract	64
Key words	64

Úvod

Předkládaná diplomová práce se bude zabývat institutem procesního společenství, známým taktéž pod pojmy společenství účastníků, subjektivní kumulace či společenství v rozepři, jakožto součástí účastenství *largo sensu*.¹ Předmětný institut plurality účastníků řízení na jedné (či případně obou) stranách sporu, s nímž se setkáváme výlučně v civilním řízení sporném, je provázán s mnoha dalšími ustanoveními, resp. instituty obsaženými v současném zákoně č. 99/1963 Sb., občanském soudním řádu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „OSŘ“). Řeč je zde zejména o hlavní intervenci, placení a hrazení nákladů soudního řízení, otázkách opravných prostředků v civilním řízení soudním, ale kupříkladu i o rozkazních řízeních či přistoupení účastníka.

Ačkoliv se soudy a účastníci řízení s procesním společenstvím potkávají dennodenně, mnohé související otázky nebyly doposud uspokojivě vyřešeny. Tento stav lze klást za vinu v první řadě nedostatečné právní úpravě procesního společenství, jež je v českém právním řádu omezena pouze na jediné, relativně stručné ustanovení § 91 OSŘ, které v českém civilněprocesním kodexu zůstalo od počátku platnosti a účinnosti OSŘ v dobách socialistických až dodnes, a to v podstatě beze změny. V této návaznosti se ani judikatura s některými problémy dosud nebyla schopna jednotně vypořádat; názorovou inkonzistenci lze pozorovat i v řadách odborné veřejnosti.

Vzhledem k výše nastíněným okolnostem se v případě procesního společenství jedná o téma, jež je vhodné k bližší analýze a následnému činění úvah *de lege ferenda*. Autor se přitom neobejde bez prvotního prozkoumání vývoje právní úpravy procesního společenství na našem území, včetně soudobého nahlížení právní nauky na daný institut. K této první části je diplomant veden mimo jiné skutečností, že i v současnosti někteří autoři právní literatury sahají při hledání odpovědí právě po publikacích z dob minulého (a vlastně i předminulého) století.

Navazujícím jádrem diplomové práce pak bude podrobný rozbor tématu procesního společenství, v první řadě přirozeně společenství samostatného a nerozlučného tak, jak jsou zavedena pozitivní právní úpravou – zde se autor bude věnovat povaze jednotlivých druhů subjektivní kumulace, jejími důsledky v občanském soudním řízení a souvisejícími problémy; vedle toho si práce klade za cíl poskytnout také přehled judikatury procesního společenství (řešící zejména jednotlivé případy společenství a jejich druh). Nelze se však omezovat pouze na analýzu platného práva a pro objasnění některých souvislostí je nutno zabývat se i teoretickými koncepty, např. dělením společenství na dobrovolné a nucené. Zvláštní pozornost je věnována také institutu

¹ ŠÍNOVÁ, R., HAMULÁKOVÁ, K. et al. *Civilní proces: Obecná část a sporné řízení*. 2. vydání. V Praze: C. H. Beck, 2020. s. 66. ISBN: 978-80-7400-787-3.

již zmíněné hlavní intervence a otázkám placení a hrazení nákladů v poměrech procesního společenství.

Jelikož je nynější podoba českého OSŘ vzhledem k historickému vývoji bezesporu ovlivněna právem rakouským, rozhodl se autor speciální pozornost dále věnovat tamní právní úpravě, teorii a praxi procesního společenství; neméně významnými právními řády užívanými ke komparaci jsou v tomto kontextu také právní řád německý a švýcarský, které autor taktéž blíže rozebere, a to především za pomoci příslušné odborné zahraniční literatury.

Cenným zdrojem inspirace pro tolik potřebnou, leč momentálně zatím vzdálenou budoucí úpravu společenství v rozepři (a potažmo celého civilního soudního řízení) je v nedávné době vydané finální znění 2. verze věcného záměru civilního řádu soudního, vypracovaného expertní skupinou skládající se z Petra Lavického, Evy Dobrovolné, Bohumila Dvořáka, Zdeňka Pulkrábka a Aleny Winterové (dále jen „**VZ ČŘS**“), jehož závěry a poznatky autor v diplomové práci rovněž zohlední.

1. Historie právní úpravy a koncepce procesního společenství

Pluralitu účastníků na straně žalující či žalované ve sporném civilním řízení nelze označit za jev, jenž by se snad objevil až v nedávné době. Je přirozené, že náležitou úpravu společenství účastníků obsahovaly již minulé civilněprocesní řády platné na našem území.

Vývoj právní úpravy procesního společenství na českém území však nelze považovat za kontinuální, což částečně souvisí s postupnými sociálně-politickými změnami v průběhu 20. století, s nimiž přicházely nové kodifikace občanského práva procesního. Autor proto považuje za vhodné zabývat se na počátku diplomové práce předchozí právní úpravou zkoumaného institutu, přičemž za první relevantní procesní úpravu považuje zákon č. 113/1895 Ř. z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních (civilní řád soudní) (dále jen „**CŘS 1895**“), platný z počátku ještě v dobách Rakouska-Uherska, ovšem s platností na našem území zachovanou až do konce roku 1950. To proto, že daná kodifikace je současnou právní naukou považována za jednu z nejzdařilejších úprav civilního procesu, jejíž hodnota je spatřována v promítnutí nových, moderních principů do procesních institutů, jakož i v dokonalejším systematickém uspořádání.² Ostatně na území Rakouska je CŘS 1895 s určitými změnami platný až dodnes, což bezesporu potvrzuje výše uvedené závěry vyzdvihující přínos předmětného kodexu.

Na tomto místě je nutné uvést, že autor si je vědom svého slibu poskytnout v jedné ze zazší částí diplomové práce komparativní náhled na aktuální rakouskou úpravu, a na první pohled se tedy může zdát, že práce bude tím pádem obsahovat dvě víceméně totožné podkapitoly; cílem této kapitoly je však poskytnout spíše základní rozbor dotčených ustanovení a zároveň vystihnout názorové proudy zástupců tehdejší právní nauky zabývajících se institutem procesního společenství – a to zejména právnických osobností Emila Otta a Václava Hory. Podkapitola zkoumající současné rakouské právo se pak bude tématem moci zabývat komplexněji, včetně zdůraznění aktuálnějších trendů.

Práce se následně zaměřuje na navazující právní úpravu obsaženou v zákoně č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních (občanský soudní řád) (dále jen „**OSŘ 1950**“), vycházející ze socialistických zásad, jejíž předlohou byl tehdejší sovětský civilní procesní kodex.³

Poslední podkapitola se posléze jen ve stručnosti vypořádá s ustanovením § 91 OSŘ a s nahlížením dřívější, stále ještě socialistické právní nauky na institut procesního společenství

² WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. et al. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018. s. 55. ISBN: 978-80-7502-298-1.

³ ŠTAJGR, F. *Učebnice občanského práva procesního*. Praha: Orbis, 1955. s. 16.

v poměrech doposud platného OSŘ; podrobněji však bude platná úprava samozřejmě analyzována až v další kapitole.

1.1 Období civilního řádu soudního z r. 1895

Začátkem roku 1898 nabyly na území tehdejšího Rakouska-Uherska účinnosti ČŘS 1895. V tomto ohledu nelze opomenout přínos vysokoškolského profesora civilního práva procesního Emila Otta, autora první české novodobé učebnice civilního procesu, jež umožňuje „*pochopit smysl, podstatu a dějinné zakotvení civilního soudního řízení lépe než leckterá učebnice pozdější*“ a která může být považována za vytyčení kurzu, jehož se naše procesualistika do určité míry drží dodnes.⁴

ČŘS 1895 upravoval procesní společenství, tehdejší naukou označované jako společenství ve sporu či *litis consortium*,⁵ přímo zákonem pak jako společenství v rozepři, v ustanoveních § 11 a násl. Společenství ve sporu bylo chápáno jako právem aprobované sdružení několika žalobců ke společnému útoku jedinou žalobou či naopak označení několika žalovaných v jedné žalobě ke společné obraně; v prvním případě bylo společenství označováno jako činné (aktivní), v druhém pak jako trpné (pasivní). Účelem existence společenství ve sporu bylo zrychlit a usnadnit společné projednání několika sporů a rozsoudit je ze společného hlediska⁶ - tedy tak, aby bylo zabráněno případnému vydání více odporujících si rozhodnutí. Zajímavé je, že za společenství tehdy nebyla považována situace, kdy soud sám rozhodl o sloučení několika věcí jednoho odpůrce proti různým žalobcům či žalovaným ke společnému řízení.⁷

Podle ustanovení § 11 odst. 1 ČŘS 1895 mohlo několik osob žalovat či být žalováno (a stát se tak tzv. společníky v rozepři), jestliže se vzhledem k předmětu sporu ocitly v právním společenství nebo byly-li oprávněny či zavázány z téhož skutkového a právního důvodu. Tento druh společenství byl teorií označován za vlastní společenství v rozepři, ačkoliv v zákoně se o něm takto výslovně nehovořilo.⁸ Příkladem právního společenství byla vindikační žaloba podaná několika spoluvlastníky společné věci, o závazek z téhož skutkového a současně právního důvodu se jednalo kupříkladu při společném způsobení škody více škůdci.⁹ Podstatným rysem vlastního společenství v rozepři bylo, že dle ustanovení § 93 zákona č. 111/1895 Ř. z., jurisdikční normy

⁴ DVOŘÁK, B. In: OTT, E., SPÁČIL, J., ed. *Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního. Díl I., část všeobecná*. Praha: Wolters Kluwer, 2012. s. V, X. ISBN: 978-80-7357-896-1.

⁵ OTT, E., SPÁČIL, J., ed. *Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního. Díl I., část všeobecná*. Praha: Wolters Kluwer, 2012. s. 166. ISBN: 978-80-7357-896-1.

⁶ Tamtéž.

⁷ Tamtéž, s. 167.

⁸ ŠÍNOVÁ, R. a JURÁŠ, M. *Účastenství v civilním soudním řízení*. Praha: Leges, 2015. s. 141-142. ISBN: 978-80-87576-78-6.

⁹ OTT, E., SPÁČIL, J., ed. *Op. cit. sub. 5*, s. 167.

(dále jen „J. N.“) postačilo pro založení místní příslušnosti soudu, aby byl soud příslušným alespoň pro jednoho z žalovaných společníků.

Dle ustanovení § 11 odst. 2 ČŘS 1895 pak mohlo několik osob žalovat nebo být žalováno, byly-li předmětem sporu stejnorodé, na podstatně stejnorodém skutkovém a právním důvodu spočívající nároky či závazky; vznik tohoto společenství, teorií označovaného jako nevlastní společenství v rozepři, byl však podmíněn existencí soudu místně příslušného pro všechny žalované společníky. Příkladem je zde žaloba z pachtu pozemků jejich vlastníkem proti různým pachtýřům.¹⁰

Vedle toho ustanovení § 11 ČŘS 1895 předpokládalo společenství také v některých případech výslovně uvedených v zákoně. Příkladem tohoto tzv. zákonného společenství může být pasivní společenství dlužníka a ručitele podle následujícího ustanovení § 12 ČŘS 1895.¹¹

Obe výše rozebraná ustanovení § 11 a § 12 ČŘS 1895 jsou zároveň případem institutu samostatného společenství, jehož základní charakter byl upraven ustanovením § 13 ČŘS 1895 – podle něj je každý společník v rozepři potud samostatný, že jednání nebo opomenutí jednoho společníka nejsou druhému ani na prospěch, ani na újmu. Dle Hory se v takovém případě jednalo v podstatě o více samostatných sporů, jejichž spojení bylo jen formální, přičemž každému společníku bylo co do jeho nároku zachováno postavení *domini litis*; společník mohl ve sporu uplatňovat vše, co uznal za vhodné (včetně dispozičních úkonů) zcela nezávisle na ostatních.¹² Ott v souvislosti s účinky samostatného společenství rozlišoval mezi tzv. materiálním (hmotným) a formálním živlem. Z materiálního živlu mj. vyplývalo, že každý společník mohl uplatnit svá zvláštní práva či námitky vedle těch, jež prospívaly všem společníkům; přerušení řízení při ztrátě procesní způsobilosti se týkalo jen společníka, u něhož ztráta způsobilosti nastala; konečný rozsudek mohl věc vůči jednotlivým společníkům rozhodnout různě apod. Z formálního živlu jednoty řízení pak plynulo, že o všech nárocích shrnutých v jedné žalobě mohlo být jednáno pouze u téhož soudu; námitka nepřislušnosti soudu prospívala všem společníkům; zákon společníkům přikazoval zřídit alespoň společného zmocněnce pro doručování; jediným rozsudkem mělo být rozhodnuto o všech nárocích, pokud nenastala potřeba rozhodnout rozsudky částečnými atd.¹³

Charakter společenství nerozlučného upravovalo ustanovení § 14 ČŘS 1895 tak, že pokud se podle povahy sporného právního vztahu nebo podle zákonného předpisu měl účinek rozsudku

¹⁰ OTT, E., SPÁČIL, J., ed. Op. cit. sub. 5, s. 167.

¹¹ LAVICKÝ, P. *Samostatné společenství a jak je legislativně uchopit*. In: CSACH, K. ed. *Pluralita účastníků v civilnom práve procesnom*. Pezinok: Justičná akadémia Slovenskej republiky, 2019. s. 13.

¹² HORA, V., SPÁČIL, J., ed. *Československé civilní právo procesní: II. Díl*. Praha: Wolters Kluwer, 2010. s. 20. ISBN: 978-80-7357-540-3.

¹³ OTT, E., SPÁČIL, J., ed. Op. cit. sub. 5, s. 168-173.

vztahovat na všechny spolčníky v rozepři, tvořili tito tzv. jednotnou spornou stranu. Byli-li někteří spolčníci v takové rozepři liknaví, vztahoval se účinek procesních úkonů činných spolčníků také na ty liknavé. Účelem institutu nerozlučného spolčenství bylo zamezit vydání odporujících si rozsudků o právních vztazích, které bylo možno upravit pouze jednotně. Oproti spolčenství samostatnému nemohlo nastat rozštěpení sporu na více samostatných větví a dispoziční úkony mohly být činěny jen při shodě mezi všemi spolčníky.¹⁴ Přirozeně nebylo možné vyloučit, že si jednotlivé procesní úkony (zde myšleno úkony nedisponující s řízením) nerozlučných spolčníků navzájem budou odporovat či se od sebe odchylovat. V takovém případě měl soud vycházet z toho, co je pro všechny spolčníky (jednotnou stranu) příznivějším. Problematičtější však byl stav, kdy měl jeden spolčník v úmyslu nárok protistrany uzнат (čili učinit dispoziční úkon), ovšem za současné nečinnosti ostatních spolčníků. Podle Hory měl být takový procesní úkon jediného spolčníka soudem připuštěn; v opačném případě by byl soud totiž uváděn do přímo nemožné situace, v níž by měl snad daného spolčníka vést a přimět k tomu, aby nárok popíral.¹⁵

Z výše uvedeného se podává, že již v dobách účinnosti ČŘS 1895 bylo známo a pozitivním právem upraveno dělení procesního spolčenství na samostatné a nerozlučné, i když znění dotčených ustanovení se s dnešní podobou ustanovení § 91 OSŘ zdaleka neshoduje. S členěním samostatného spolčenství účastníků na spolčenství vlastní a nevlastní však dnešní česká právní úprava ani teorie nepracuje.

Ve vztahu ke spolčenství v rozepři se sluší zmínit také institut tzv. výjimečné vedlejší intervence. Na rozdíl od vedlejší intervence pravidelné (která svou podstatou odpovídá dnešní vedlejší intervenci podle ustanovení § 93 OSŘ) se v případě výjimečné vedlejší intervence jednalo o případy, kdy se právní moc konečného rozhodnutí vztahovala přímo i na vedlejšího intervenienta, a ten se svým vstupem do řízení dle ustanovení § 20 ČŘS 1895 dostal do postavení nerozlučného spolčníka účastníka, na jehož podporu do řízení vstoupil.¹⁶

1.2 Období občanského soudního řádu z r. 1950

Nový kodex OSŘ 1950, jenž nabył účinnosti 1. 1. 1951, byl výsledkem tzv. právníkové dvouletky, jejímž cílem bylo vybudovat jinou koncepci právního řádu označovanou za socialistickou. Civilní proces byl koncipován jako jednotné řízení, v němž stejně platí všechny procesní zásady, což vedlo k tomu, že ve sporném řízení existovala řada deformací zejména zásady

¹⁴ OTT, E., SPÁČIL, J., ed. Op. cit. sub. 5, s. 173.

¹⁵ HORA, V., SPÁČIL, J., ed. Op. cit. sub. 12, s. 23-24.

¹⁶ ŠÍNOVÁ, R. a JURÁŠ, M. Op. cit. sub. 8, s. 178.

dispoziční a projednáací.¹⁷ O upozadění toho, co bychom dnes nazvali civilním řízením sporným, dozajisté svědčí i skutečnost, že tyto tzv. ostatní věci občanskoprávní byly v OSŘ 1950 zařazeny až v poslední, jedenácté hlavě druhé části OSŘ 1950, tedy za všemi dalšími druhy řízení, která bychom dnes nazvali řízeními nespornými. Co se však týče úpravy procesního společenství, lze zejména ve vztahu ke společenství samostatnému pozorovat zřetelnou návaznost na ČŘS 1895 a také na uherský občanský soudní pořádek.¹⁸

Ustanovení § 412 OSŘ 1950 normovalo, že v jedné žalobě může žalovat nebo být žalováno několik osob, je-li předmětem řízení společné právo nebo společná povinnost, anebo jsou-li tito společníci oprávněni či povinni v podstatě na témže skutkovém základě nebo skutkovém základě v podstatě podobném. Zde máme co do činění se třemi skutkovými podstatami samostatného procesního společenství.

V prvním případě šlo o společné právo (společenství účastníků aktivní) např. u spoluvlastníků žalujících na vydání neoprávněně zadržované společné věci. O společnou povinnost (společenství účastníků pasivní) šlo hlavně v případě solidárního závazku více osob z téhož právního jednání. Příkladem druhé skutkové podstaty, tedy oprávnění či povinnosti společníků v podstatě na témže skutkovém základě, byla žaloba o náhradu škody proti více žalovaným, kupříkladu provozovateli a řidiči motorového vozidla. O skutkový základ v podstatě podobný šlo např. při žalobě směřované proti dlužníku a ručiteli, pokud byl ručitelství závazek převzat smluvně.¹⁹

Charakter samostatného společenství upravovalo následující ustanovení § 413 OSŘ 1950 tak, že každý společník byl vůči odpůrci v řízení samostatný; procesní úkony nebo jejich opomenutí jednoho ze společníků nejsou druhému na prospěch ani na škodu. Zde je inspirace ČŘS 1895 viditelná na první pohled. Podobně je pozorovatelná i u ustanovení § 414 odst. 1 OSŘ 1950 upravujícího společenství nerozlučné: *„Vztahuje-li se účinek rozsudku podle povahy věci nebo podle zákona na všechny společníky (nerozluční společníci), jsou procesní úkony činných společníků účinné i pro ostatní společníky, jestliže nejsou aktivní.“* Oproti předchozí úpravě však přibýlo pravidlo pro posuzování odporujících si či odchylných se přednesů nebo úkonů nerozlučných společníků; nově bylo také výslovně stanoveno, že k uznání a vzdání se nároku a k soudnímu smíru je třeba výslovného souhlasu všech nerozlučných společníků.²⁰ Podle tehdejší komentářové literatury je třeba mít za to, že totéž platilo pro případ změny žaloby, zpětvzetí

¹⁷ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. et al. Op. cit. sub. 2, s. 55.

¹⁸ LAVICKÝ, P. Op. cit. sub. 11, s. 20.

¹⁹ RUBEŠ, J. et al. *Komentář k občanskému soudnímu řádu. Díl druhý*. Praha: Orbis, 1959. s. 655-656.

²⁰ § 414 odst. 2 a 3 OSŘ 1950.

žaloby, vzdání se opravného prostředku i o zpětvzetí odvolání, jelikož se též jedná o procesní úkony disponující s řízením.²¹

O účincích samostatného společenství na proces platí obdobně již řečené v předchozí podkapitole – soudobá komentářová literatura popisuje povahu samostatného společenství tak, že nárok či povinnost každého společníka lze a je nutno posuzovat a rozhodovat o nich samostatně, nezávisle na nároku nebo povinnosti ostatních společníků. Společná je zde procesní stránka věci. Každý samostatný společník je činný nebo nečinný jen sám za sebe a účinky jeho činnosti či nečinnosti zasahují jen jeho. Tímto však není vyloučena situace, že procesní úkon jednoho společníka zasáhne hmotněprávní sféru jeho společníka v rozepři, např. když jeden solidárně zavázaný žalovaný společník uplatní námitku započtení vůči žalobci.²² Za zmínku dále stojí skutečnost, že co do místní příslušnosti soudu nebylo žádným způsobem rozlišováno mezi výše uvedenými skutkovými podstatami a jednoduše stačilo, aby byla místní příslušnost dána alespoň pro jednoho žalovaného samostatného společníka, čímž byla založena místní příslušnost pro celé společenství.²³

Předpokladem společenství nerozlučného bylo, že se účinek rozsudku nutně musel vztahovat na všechny společníky, a to v tom smyslu, že byl ohledně všech společníků možný jen jeden rozsudek, který musel být pro všechny z nich buďto příznivý, anebo nepříznivý. Toto však nevyklučovalo, aby byl ve vztahu ke všem vydán nejprve mezitímní rozsudek následovaný rozsudkem konečným; dokonce bylo možné vydat nejdříve částečný rozsudek o části řízení vztahující se na všechny nerozlučné společníky a až poté rozsudek konečný. Nauka rozlišovala mezi účinkem vztahujícím se na všechny společníky podle povahy předmětu řízení, nebo dle zákona. Příkladem prvně uvedeného je rozsudek určující platnost nebo neplatnost závěti na základě žaloby jednoho či více dědiců proti ostatním testamentárním dědicům, rovněž bylo do této skupiny řazeno společenství účastníků původního řízení zasaženého žalobou o hlavní intervenci.²⁴ Za druhý případ bylo považováno společenství matky a dítěte jakožto pasivně legitimovaných k žalobě o popření otcovství.^{25 26}

I v tomto období existovala modifikace institutu vedlejší intervence, v níž měl intervenient postavení nerozlučného společníka (§ 418 odst. 3 OSŘ 1950). Štajgr dává za příklad spor o

²¹ RUBEŠ, J. et al. Op. cit. sub. 19, s. 665.

²² Tamtéž, s. 659-660.

²³ LAVICKÝ, P. Op. cit. sub. 11, s. 22.

²⁴ Pozoruhodné je, že OSŘ 1950 hlavní intervenci výslovně neupravoval, ale jelikož ji ani nevyklučoval, byla obecně považována za přípustnou.

²⁵ Jak bylo částečně vysvětleno již výše, civilní proces byl v tomto období koncipován jako jednotný proces, a procesní společenství tedy bylo myslitelné i v řízení, jež je v dnešní době označováno za řízení nesporné. Současná nauka hovoří o procesním společenství pouze ve vztahu k řízení spornému (viz dále).

²⁶ RUBEŠ, J. et al. Op. cit. sub. 19, s. 662-663.

neplatnost závěti, v němž by některý dědic nevystupoval ani v roli žalobce, ani v roli žalovaného; vstoupil-li by následně do řízení jako vedlejší účastník, měl by postavení nerozlučného společníka podporované strany.²⁷

1.3 Období občanského soudního řádu z r. 1963

Současná úprava, praxe a problémy procesního společenství budou podrobeny hloubkovému rozboru v následující kapitole, autor se na tomto místě chce zaměřit jen na stručnější rozbor dotčeného ustanovení za současného využití dřívější odborné literatury.

OSŘ 1950 nebyl účinný dlouhou dobu. Dle tehdejší legislativy vznikl „*v přechodném období od kapitalismu k socialismu a byl určen k tomu, aby sloužil potřebám společnosti v tomto období*“, nicméně na počátku šedesátých let byl dle oficiální ideologie překonán vývojem natolik, že bylo „*třeba nahradit jej novým zákonem, neboť pronikavé změny, k nimž došlo s dosažením socialismu, vyžadují i podstatnější zásahy do úpravy občanského soudního řízení*“.²⁸ Z těchto ideologických důvodů byl přijat a dne 1. 4. 1964 nabyt účinnosti OSŘ, jenž je (přirozeně v nespočetnokrát novelizované podobě) aplikován v rámci českého právního řádu až doposud.

Procesní společenství reguluje ustanovení § 91 OSŘ. V nyní účinném znění podle jeho odst. 1 pro společenství samostatné platí, že „*[j]e-li žalobců nebo žalovaných v jedné věci několik, jedná v řízení každý z nich za sebe*.“ Podle odst. 2 se pro případy společenství nerozlučného stanoví, že „*[j]estliže však jde o taková společná práva nebo povinnosti, že se rozsudek musí vztahovat na všechny účastníky, kteří vystupují na jedné straně, platí úkony jednoho z nich i pro ostatní. Ke změně návrhu, k jeho vzetí zpět, k uznání nároku a k uzavření smíru je však třeba souhlasu všech účastníků, kteří vystupují na jedné straně*.“

Ustanovení § 91 OSŘ doznalo za oněch takřka šedesát let účinnosti OSŘ pouze kosmetických změn. Žalobce a žalovaný byli dříve označováni jako navrhovatel a odpůrce. Dané termíny československá procesualistika v minulém století přijala z důvodu vytvoření komplexní definice účastníků řízení aplikovatelné na řízení sporné i nesporné, což souvisí s jednotnou koncepcí civilního procesu, o níž bylo pojednáno již v podkapitole věnované OSŘ 1950. Až v roce 2001 se označení účastníků sporného řízení změnilo na žalobce a žalovaného; tyto pojmy jsou považovány za tradiční, mající na našem území původ už ve středověku, a potažmo souvisejí s označováním žaloby jako *actio* již v dobách starověkého Říma.²⁹ Jedinou další změnou

²⁷ ŠTAJGR, F. *Učebnice občanského práva procesního*. Praha: Orbis, 1955. s. 161.

²⁸ LAVICKÝ, P. Op. cit. sub. 11, s. 22.

²⁹ ŠÍNOVÁ, R. a JURÁŠ, M. Op. cit. sub. 8, s. 37.

ustanovení § 91 OSŘ, k níž došlo totožnou novelou našeho civilněprocesního kodexu,³⁰ bylo přidání uznání nároku jakožto procesního úkonu, k jehož účinnosti je třeba souhlasu všech nerozlučných společníků – ačkoliv důvodová zpráva k předmětné novele o pozadí přidání tohoto procesního úkonu mlčí, lze předpokládat, že tak zákonodárce učinil, aby postihl další z dispozičních úkonů, které by měly být činěny pouze při shodě všech nerozlučných společníků.

Není překvapením, že soudobá literatura se s institutem procesního společenství vypořádávala podobně, jako publikace vztahující se k předchozí právní úpravě. Štajgr připomíná, že smyslem společenství je zhospodárnit řízení a někdy také zabránit nebezpečí vydání dvou či více rozhodnutí, která by si vzájemně odporovala; v tomto ohledu připouští, že ke vzniku společenství může dojít i spojením více souvisejících věcí soudem ke společnému řízení. Každý samostatný společník je činný nebo nečinný jen sám za sebe a účinky jeho činnosti, eventuálně nečinnosti zasahují jen jej. Naproti tomu společníci nerozluční tvoří jednotu v tom smyslu, že činnost i jen jednoho společníka vylučuje účinky zmeškání pro nečinnost ostatních.³¹ Jako příklad samostatného společenství uvádí komentářová literatura v první řadě solidárně zavázané společníky, dále kupříkladu žalobu směřující po úmrtí zavázaného proti jeho několika dědicům, kteří odpovídají za jeho závazky, přičemž jejich dědický podíl vyjadřuje míru, jakou se dědici na povinnostech navzájem podílejí. S nerozlučným společenstvím se setkáváme u již dříve zmiňované žaloby jednoho dědice proti ostatním spoludědicům, již se žalobce domáhá vyslovení platnosti či neplatnosti testamentu; nerozlučnými společníky budou také všichni spoluvlastníci, na něž podá žalobu zbývající spoluvlastník domáhající se zrušení podílového spoluvlastnictví.³²

Nelze si ovšem nevšimnout, že v porovnání s dřívějšími civilně-procesními kodexy platnými na našem území je současná právní úprava velmi strohá a vůbec neřeší některé problémy, na které ČRS 1895, potažmo OSŘ 1950 pamatovaly. Ustanovení o společenství samostatném například vůbec nenormuje, v jakých případech může k tomuto druhu subjektivní kumulace dojít, a kdy už nikoliv. Podle Lavického by však právě toto mělo být základní funkcí pravidel upravujících samostatné společenství, a v této souvislosti dokonce současné ustanovení § 91 odst. 1 OSŘ nepřímou označuje za pouhou parodii na úpravu samostatného společenství.³³ Za nedostatek lze rovněž považovat absenci výslovného stanovení pravidel pro posouzení odporujících si procesních úkonů nerozlučných společníků.

³⁰ Zákon č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

³¹ ŠTAJGR, F. *Občanské právo procesní*. Praha: Orbis, 1968. s. 50-51.

³² HANDL, V., RUBEŠ, J. et al. *Občanský soudní řád: komentář. I. díl*. Praha: Panorama, 1985. s. 405-408.

³³ LAVICKÝ, P. Op cit. sub. 11, s. 23.

Na nastíněné a další s procesním společenstvím související otázky se zaměří následující stránky této diplomové práce.

2. Procesní společenství

Jedním z podstatných rysů civilního řízení sporného je, že se v něm jedná o konflikt mezi dvěma stranami, jež vystupují v postavení vzájemných odpůrců, dle litery zákona nazývaných jako žalobce a žalovaný. To však automaticky neznamená, že by v rozepři mohl vystupovat pouze jeden žalobce a jeden žalovaný. Je možné – a taková situace není zdaleka ojedinělou – aby na jedné straně sporu vystupovalo více subjektů (účastníků). Jejich pluralita nemá vliv na kontradiktornost a z ní vyplývající dvoustrannost úcastenství.³⁴ Současně však není přípustné, aby ony subjekty stály mimo zmíněné strany sporu. Vždy musí náležet buď ke straně žalující, nebo ke straně žalované,³⁵ jinak by se nejednalo o účastníky řízení ve smyslu ustanovení § 91 OSŘ.

Uvedenou situaci právní nauka označuje za procesní společenství, dále také jako subjektivní kumulaci, společenství v rozepři, společenství ve sporu či *consortium litis*. Pojem společenství v rozepři (německy *Streitgenossenschaft*) vychází z ČRS 1895 a lze jej považovat za velice výstižný. Pro označení společenství jej bylo užíváno do 50. let dvacátého století, kdy však vymizel kvůli prosazování zásady jednotného a vnitřně nediferencovaného civilního procesu. Interpretací uvedeného pojmu by bylo možné mylně dojít k tomu, že společenstvím se myslí určité sdružení se účastníků proti druhé straně za účelem hájení zcela totožných zájmů; je ovšem třeba jej chápat ryze procesně jako označení několika subjektů vystupujících na jedné straně, jelikož „[p]ovaha předmětu řízení a její vliv na vztahy mezi jednotlivými společníky se projevují až při třídění společenství účastníků“³⁶ na společenství samostatné a nerozlučné. Užívání pojmu subjektivní kumulace má ještě delší historii, avšak v dobách dřívějších nemělo totožný význam jako procesní společenství. Původně se jím totiž myslela mnohost žalob jakožto nepřipustný důsledek plurality stran, vedle něhož představovalo procesní společenství výjimku z tohoto zákazu, jež byla odůvodněna souvislostí věcí. Ke ztotožnění výrazů subjektivní kumulace a procesní společenství došlo až postupným uvolňováním požadavků kladených na souvislost věcí.³⁷ Jelikož lze výše zmíněná označení procesního společenství nyní považovat za synonyma, autor jich v práci adekvátním způsobem užívá. Účastníci řízení příslušející do procesního společenství se pak nazývají společníci nebo členové společenství.³⁸

Jak již bylo částečně naznačeno v předchozí kapitole, nynější nauka připouští existenci společenství účastníků z povahy věci pouze v civilním řízení sporném. V nesporných řízeních

³⁴ ŠÍNOVÁ, R. a JURÁŠ, M. Op. cit. sub. 8, s. 140.

³⁵ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. et al. Op. cit. sub. 2, s. 145.

³⁶ ŠÍNOVÁ, R. a JURÁŠ, M. Op. cit. sub. 8, s. 141.

³⁷ LAVICKÝ, P. Op. cit. sub. 11, s. 11-12.

³⁸ ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Pojmové znaky civilního procesu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017. s. 156. ISBN: 978-80-7380-538-8.

vedených podle zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZŘS“) sice nelze mnohost subjektů vyloučit, jelikož ale v řízení nejde o řešení sporu, účastníci v něm nestojí na dvou stranách s protichůdnými zájmy, přestože v materiálním slova smyslu může i v nesporném řízení docházet ke střetu protichůdných zájmů. Každý účastník má v tomto případě samostatné postavení, přičemž jeho zájmy nejsou formálně v rozporu se zájmy ostatních účastníků.³⁹ Svoboda k tomuto výstižně podotýká, že v nesporném řízení mnohost účastníků „nezakládá procesní společenství, protože vymezení okruhu účastníků neslouží k definici toho, kdo je žalobcem a kdo mu oponuje“, a to v návaznosti na závěry usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 9. 2017, sp. zn. 21 Cdo 1088/2017.⁴⁰

Autor rovněž považuje za vhodné postavit najisto, že institut procesního společenství není synonymickým k hromadnému či kolektivnímu řízení (jemuž se dosud v našem právním řádu nedostalo zákonné úpravy), naopak se jedná o pojmy podstatně odlišné. Úprava hromadného řízení, jež má původ v anglosaském právním systému, si v posledních letech nalézají svou cestu také do kontinentálních právních řádů. V této souvislosti lze poukázat na aktuální evropskou směrnici o zástupných žalobách na ochranu kolektivních zájmů spotřebitelů,⁴¹ která má být odpovídajícím způsobem transponována do českého právního řádu. Proto Ministerstvo spravedlnosti do připomínkového řízení předložilo návrh zákona o hromadném řízení, jenž by měl po svém schválení vyhovovat požadavkům zmiňované evropské směrnice. Co do věcné působnosti mají být žaloby projednávány v rámci hromadného řízení (prozatím) limitovány jen na spory plynoucí z právních poměrů mezi podnikatelem a spotřebiteli, což je jen úzká výše věcí, jež hromadné řízení umožňuje projednávat ve své americké podobě – zde se totiž lze setkat i s hromadným uplatňováním nároků z oblastí práva pracovního, práva cenných papírů či životního prostředí. Zásadním rozdílem hromadného řízení oproti procesnímu společenství však má být, že aktivně legitimovanými subjekty k podání této speciální hromadné žaloby nebudou samotní spotřebitelé, nýbrž registrované neziskové organizace, mající v souladu se svým hlavním účelem oprávněný zájem na ochraně práv nebo oprávněných zájmů, o nichž má být hromadné řízení vedeno.⁴² Je tedy vidět, že v případě hromadného řízení ustupuje zájem na plném uplatnění procesních práv jednotlivých spotřebitelů zájmu na zajištění efektivity a hospodárnosti řízení, v němž mohou být teoreticky společně uplatňovány nároky stovek až tisíců osob. Jen stěžejí si pak

³⁹ ŠÍNOVÁ, R. a JURÁŠ, M. Op. cit. sub. 8, s. 140-141.

⁴⁰ SVOBODA, K. *Řízení v prvním stupni: civilní proces z pohledu účastníka*. Praha: C. H. Beck, 2019. s. 70. ISBN: 978-80-7400-733-0.

⁴¹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2020/1828 ze dne 25. listopadu 2020, o zástupných žalobách na ochranu kolektivních zájmů spotřebitelů a o zrušení směrnice 2009/22/ES.

⁴² MÜLLER, J., FORST, A. *K aktuální podobě návrhu zákona o hromadném řízení*. epravo.cz, 19. 4. 2023.

Ize představit, že by obdobné řízení probíhalo „standardním“ způsobem a na straně žalující by vystupovalo naznačené množství společníků v rozepři, kteří by mohli v plném rozsahu uplatňovat své námitky, činit ostatní procesní úkony apod.

Ač práce poskytne podrobnější rozbor dělení společenství na samostatné a nerozlučné ve svých pozdějších podkapitolách, nelze se jeho základních rysů nedotknout již na tomto místě (ostatně do určité míry o daném dělení bylo pojednáno již v kapitole věnující se historické právní úpravě). Podle zákonné úpravy ustanovení § 91 OSŘ je za rozlišovací kritérium považována jednotnost účinků rozsudku vůči společníkům. Dvořák však v tomto ohledu poznamenává, že dané třídící hledisko není přesné, resp. že není primární. Za podstatnou zde považuje hmotněprávní povahu nároku, jehož se žalobce žalobou domáhá.⁴³ V případě, že na straně žalující nebo žalované nestojí všichni nerozluční společníci, jímž přísluší (aktivní či pasivní) věcná legitimace vyplývající z hmotného práva, má být žaloba zamítnuta.⁴⁴ Soud se při posuzování charakteru procesního společenství řídí skutkovými okolnostmi uvedenými v žalobě a dále okolnostmi, jež vyjdou najevo do doby rozhodnutí ve věci; pro potenciální rozsudek o tom, že se žaloba zamítá z důvodu uvedeného nedostatku věcné legitimace žalobců či žalujících, je totiž v souladu s ustanovením § 154 odst. 1 OSŘ rozhodující stav v době vyhlášení rozsudku.⁴⁵

S otázkou dělení společenství na samostatné a nerozlučné souvisí také problematika povahy vzniklého procesněprávního vztahu, resp. toho, zda se jedná o procesněprávní vztah jediný, nebo máme co do činění s jejich pluralitou. V případě společenství samostatného dle tuzemské i zahraniční procesualistiky vzniká více procesněprávních vztahů, jež jsou toliko projednávány v jediném řízení. Hlavními argumenty pro tento závěr je, že zde dochází k subjektivní kumulaci nároků, z nichž má každý samostatnou existenci a může být teoreticky projednáván nezávisle na nárocích ostatních; soud má možnost vydat rozsudek zvláště vůči každému společníkovi a také o náhradě nákladů řízení rozhoduje samostatně vůči každému z nich. Naproti tomu v poměrech nerozlučného společenství se dle právní teorie jedná o jediný procesněprávní vztah, jelikož je nutné rozhodnout ve vztahu ke všem nerozlučným společníkům současně a obsahově shodně; jejich procesní úkony jsou činěny ve prospěch všech účastníků a ke zmeškání dochází až tehdy, když se k jednání nedostaví žádný z nerozlučných společníků. Podle Coufalíka pak „[s]kutečnost, že na jedné či druhé procesní straně stojí více úzce spjatých osob,

⁴³ DVOŘÁK, B. In: LAVICKÝ, P. et al. *Občanský soudní řád: Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 222.

⁴⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 5. 2007, sp. zn. 21 Cdo 2088/2006.

⁴⁵ SVOBODA, K. Op. cit. sub. 40, s. 71.

*nenarušuje představu o trojstranném procesněprávním vztahu, neboť procesněprávní vztah není nutně i vztahem třísubjektovým“.*⁴⁶

Existence procesního společenství nemá jedinou myslitelnou příčinu. V určitých případech vyžaduje jeho vznik hmotněprávní povaha předmětu řízení, a to obzvláště tehdy, je-li nutné, aby mělo řízení stejný výsledek proti všem společníkům; tak je tomu ve společenství nerozlučném. Mimo to je procesní společenství potřebné kvůli možnosti projednat věc se všemi, jejichž práv a povinností se dotýká předmět řízení, s čímž částečně souvisí i další důvod pro existenci rozebíraného institutu, jímž je obecný požadavek hospodárnosti řízení.⁴⁷

Ke vzniku společenství účastníků dochází několika způsoby. V první řadě jednoduše tím, že žalobu podá společně více žalobců nebo je v ní označeno více žalovaných, resp. dojitím takové žaloby soudu ve smyslu ustanovení § 82 OSŘ. Ke zrodu společenství může nicméně dojít i v průběhu již zahájeného řízení. Prvním případem je přistoupení dalšího účastníka do řízení na návrh žalobce podle ustanovení § 92 odst. 1 OSŘ. Dále může být společenství založeno v důsledku spojení věcí ke společnému řízení soudem dle ustanovení § 112 odst. 1 OSŘ, tedy spojením takových věcí, které byly u předmětného soudu zahájeny a skutkově spolu souvisejí. V uvedeném případě se jedná o fakultativní spojení, v minulosti se však bylo možné setkat i se spojením obligatorním, k němuž docházelo *ex lege*, např. podle dřívějšího ustanovení § 113a OSŘ.^{48 49} Dalším způsobem vzniku společenství je procesní nástupnictví podle ustanovení § 107 OSŘ, a to za situace, kdy namísto původního účastníka, jenž ztratil procesní subjektivitu, vstoupí do řízení společně více osob. Klasickým příkladem je zde smrt zůstavitele – žalobce za současné existence řízení týkajícího se práva k nemovité věci, jejímž je vlastníkem. Pokud nemovitou věc nabude po proběhnutí dědického řízení do podílového spoluvlastnictví více dědiců, stanou se členy společenství na straně žalujících. Posledním způsobem vzniku subjektivní kumulace zmiňovaným literaturou je procesní nástupnictví při singulární sukcesi ve smyslu ustanovení § 107a OSŘ.⁵⁰ Jakožto právní skutečnost, s níž právní předpisy spojují převod práva účastníka řízení, o něž v řízení jde, si lze představit postoupení pohledávky původním žalobcem na více subjektů, které tak opět získají postavení aktivně legitimovaných procesních společníků.

Jelikož se autor zabýval vznikem procesního společenství, je na místě pojednat také o jeho zániku. K němu přirozeně dochází primárně právní mocí rozhodnutí, jímž se řízení končí. Podobně

⁴⁶ COUFALÍK, P. *Procesněprávní vztah*. Praha: C. H. Beck, 2020. s. 60-62. ISBN: 978-80-7400-786-6.

⁴⁷ DRÁPAL, L. In: DRÁPAL, L., BUREŠ, J. et al. *Občanský soudní řád I, II. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 590.

⁴⁸ ŠÍNOVÁ, R. a JURÁŠ, M. *Op. cit.* sub. 8, s. 143.

⁴⁹ Podle uvedeného ustanovení bylo s řízením o určení neplatnosti usnesení valné hromady obchodní společnosti nebo členské schůze družstva *ex lege* spojeno řízení o náhradu škody, která vznikla z tohoto neplatného usnesení.

⁵⁰ ŠÍNOVÁ, R. a JURÁŠ, M. *Op. cit.* sub. 8, s. 143.

jako u vzniku subjektivní kumulace však může i k zániku dojít taktéž již v průběhu řízení, pokud namísto původních členů společenství do řízení vstoupí jedna osoba nebo když se vlivem procesního nástupnictví stane jeden z původních společníků právním nástupcem ostatních. V poměrech společenství samostatného pak může zánik společenství nastat také jinými způsoby. Zaprvé vyloučením věcí k samostatnému řízení podle ustanovení § 112 odst. 2 OSŘ, přičemž soud tak může učinit, jsou-li v návrhu na zahájení řízení uvedeny věci, které se ke spojení nehodí, nebo odpadnou-li důvody, pro které byly věci soudem spojeny. Zadruhé je zánik subjektivní kumulace za následně vylíčených okolností představitelný při vydání částečného rozsudku na základě ustanovení § 152 odst. 2 OSŘ, podle kterého má soud možnost, je-li to účelné, částečným rozsudkem rozhodnout nejdříve jen o části věci. Tato část věci je totiž právní teorií i praxí interpretována rovněž jako nárok jen jednoho z žalobců či uplatněný proti jednomu z více žalovaných samostatných společníků; pokud po nabytí právní moci takto vydaného částečného rozsudku nezůstane na jedné straně více účastníků, dochází k zániku procesního společenství. Naposledy je zánik myslitelný za situace, kdy rozhodnutí nabude právní moci ve vztahu ke všem společníkům (jejichž účast v řízení tak skončí) kromě jednoho. Tak tomu bude, pokud pouze jeden ze samostatných společníků podá odvolání proti uvedenému meritornímu rozhodnutí;⁵¹ tato problematika bude podrobněji rozebrána v podkapitole věnující se samostatnému společenství.

Dále je nasnadě okomentovat úpravu místní příslušnosti v rámci společenství v rozepři. Ustanovení § 12 odst. 2 OSŘ říká, že je-li místně příslušných několik soudů, může se řízení konat u kteréhokoli z nich. Směřuje-li tak žaloba proti více žalovaným s různými obecnými soudy, je řízení možné provést u kteréhokoliv z nich podle výběru žalobce.⁵² Některá komentářová literatura k tomuto však dodává, že předpokladem pro aplikaci předkládaného ustanovení je to, že spolu věci souvisejí.⁵³ S tímto požadavkem je nutné souhlasit, neb kdyby souvislost věcí nebyla vyžadována, žalobci by byla otevřena cesta pro bezbřehé sdružování i absolutně nesouvisejících věcí proti různým žalobcům do jedné žaloby (případně pro slučování různých nesouvisejících věcí více žalobců proti totožnému žalovanému; možná je pak samozřejmě i kombinace těchto dvou situací). Jak bylo popsáno výše, starý ČŘS 1895 v tomto ohledu obsahoval pro účely nevlastního společenství v rozepři pravidlo, jež mělo takové situaci zabránit, podmiňující přípustnost subjektivní kumulace existencí společné místní příslušnosti pro všechny společníky; i v případě předmětného ustanovení však bylo třeba, aby předmětem sporu byly přinejmenším „*stejnorodé*,

⁵¹ ŠÍNOVÁ, R. a JURÁŠ, M. Op. cit. sub. 8, s. 144.

⁵² PŘIDAL, O. In: SVOBODA, K., SMOLÍK, P. et al. *Občanský soudní řád. Komentář*. 3. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022. s. 446.

⁵³ HRÁDEK, J. In: LAVICKÝ, P. et al. Op. cit. sub. 43, s. 203.

*na podstatně stejnorodém skutkovém a právním důvodu spočívající nároky nebo závazky“.*⁵⁴ Ačkoliv obdobné pravidlo v platné pozitivní úpravě nenalezneme, judikatura se musela opakovaně vyjádřit alespoň k extrémní situaci, kdy žalobce v žalobě označí více žalovaných jen proto, aby tím založil místní příslušnost soudu, u něhož by věc jinak nemohla být projednána a rozhodnuta. V uvedeném případě, kdy žalobce vůči více společně žalovaným evidentně nesleduje ochranu svého porušeného nebo ohroženého práva, má soud při zkoumání místní příslušnosti postupovat stejně, jako kdyby žaloba byla podána jen vůči tomu ze žalovaných, který měl být takovou procesní obstrukcí poškozen.⁵⁵ Ve světle předmětného judikátu by tedy soud byl nucen konstatovat svou místní nepřislušnost a věc cestou ustanovení § 105 OSŘ postoupit obecnému soudu žalovaného, jenž měl být obstrukcí poškozen, tedy tomu soudu, jež měl žalobce v úmyslu z projednání věci „vyloučit“.

Procesní společenství má vliv také na oblast rozkazního řízení, resp. na institut platebního rozkazu. V případě, že je nárok uplatňován cestou návrhu na vydání platebního rozkazu proti více žalovaným, je třeba poskytnout skutkové zdůvodnění uplatňovaného nároku, a z obsahu návrhu tak musí být patrné, jaký podíl na celkovém nároku je vůči každému žalovanému uplatňován nebo zda jde o povinnost společnou a nerozdílnou, případně zda jde o nárok uplatňovaný proti dlužníku a ručiteli.⁵⁶ Dále bude vylíčen zásadní nedostatek právní úpravy platebního rozkazu vztahující se k procesnímu společenství. Podle ustanovení § 173 odst. 2 OSŘ platí, že nelze-li platební rozkaz doručit i jen jednomu ze žalovaných, soud jej usnesením zruší v plném rozsahu. Velice problematickou skutečností zde je, že ustanovení při vymezení důsledků nedoručení platebního rozkazu jednomu ze žalovaných nerozlišuje, zdali se na straně žalované jedná o společenství samostatné, či nerozlučné. Zatímco u nerozlučného společenství žalovaných by v případě nedoručení platebního rozkazu jednomu ze žalovaných bylo vhodné rozkaz zrušit vůči všem, u samostatného pasivního společenství by bylo na místě tento zrušit jen vůči žalovanému, jemuž nebylo doručeno.⁵⁷ Analogický problém pak lze pozorovat v případě navazujícího ustanovení § 174 odst. 2 věta první OSŘ, jež stanoví, že podá-li i jen jeden ze žalovaných včas odpor, ruší se tím platební rozkaz v plném rozsahu a soud nařídí jednání. Zrušení celého platebního rozkazu na základě odporu podaného jedním společníkem je přitom nezbytným následkem pouze u společenství nerozlučného, jelikož jenom zde se musí účinek rozsudku vztahovat shodně na všechny společníky. U společenství samostatného však může výsledek řízení dopadnout ohledně

⁵⁴ § 11 odst. 2 ČŘS 1895.

⁵⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 10. 2012, sp. zn. 21 Nd 299/2012.

⁵⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 24. 1. 1975, sp. zn. 3 Cz 5/75.

⁵⁷ CHALUPA, R. In: LAVICKÝ, P. et al. Op. cit. sub. 43, s. 489.

každého společníka jinak, a bylo by proto korektnějším, pokud by ke zrušení platebního rozkazu v celém rozsahu v důsledku odporu podaného jen jedním ze společníků došlo pouze v případě společenství nerozlučného.⁵⁸ Nelze přehlédnout, že současná právní úprava zasahuje do dispoziční sféry žalovaných samostatných společníků, kteří odpor nepodali z toho důvodu, že nárok uplatňovaný platebním rozkazem uznávají. Tito jsou po zrušení odporu a nařízení jednání nuceni být nadále účastníky navazujícího řízení, přestože s nárokem žalobce souhlasí, což může ve výsledku vést ke zbytečnému růstu jejich nákladů. Vzhledem k ustanovení § 174a odst. 3 OSŘ se pak výše uvedené závěry uplatní i v případě elektronického platebního rozkazu.

Výše předkládaná uvozovací pasáž shrnula problematiku procesního společenství alespoň v základním rozsahu. Tato centrální kapitola se dále bude důkladněji zabývat povahou samostatného a nerozlučného společenství a vlivem jejich existence na civilní řízení, v kteréžto souvislosti poskytne také přehled jednotlivých případů daných typů společenství na základě judikatury zejména Nejvyššího soudu. Jelikož se v právní teorii objevují další způsoby třídění procesního společenství, provede autor také jejich analýzu a zhodnotí význam jejich rozlišování. Následně se práce bude zabývat problematikou tzv. určitého způsobu vypořádání mezi společníky a charakterem zde vznikajícího společenství, jež část odborné literatury považuje za jakýsi třetí druh subjektivní kumulace, když jej označuje za společenství *sui generis*.⁵⁹ Dále bude okomentována otázka placení a hrazení nákladů řízení v procesním společenství a kapitolu uzavřou segmenty věnující se právní úpravě společenství účastníků v Rakousku, Německu a Švýcarsku.

2.1 Samostatné společenství

Ačkoliv byl institut samostatného společenství již povrchně analyzován výše, je zcela na místě se jím zabývat do větší hloubky. K určité základní definici tohoto druhu společenství v rozepři nám může dopomoci judikatura, jež shrnula, že „[v] samostatném společenství jedná každý účastník sám za sebe, vůči každému z nich může být samostatně (i odlišně) rozhodnuto, lhůta k podání odvolání běží doručením rozsudku každému z účastníků zvlášť [...], jejím marným uplynutím nabývá ve vztahu k tomuto účastníku rozsudek právní moci a jakmile uplyne lhůta k plnění, stává se i vykonatelným. Obdobně platí, že vztahuje-li se důvod zastavení výkonu rozhodnutí na jednoho ze samostatných společníků, nemá to vliv na výkon rozhodnutí vedený proti

⁵⁸ LAVICKÝ, P. In: DAVID, L., HRUŠÁKOVÁ, M. et al. *Občanský soudní řád: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2009. s. 714.

⁵⁹ PŘIDAL, O. In: SVOBODA, K., SMOLÍK, P. et al. Op. cit. sub. 52, s. 468.

ostatním.“⁶⁰ Začátek a konec soudcovských i zákonných lhůt, předpoklady pro přiznání osvobození od soudních poplatků, podmínky pro ustanovení zástupce a další procesní oprávnění se posuzují samostatně ve vztahu ke každému společníku.⁶¹ Autor připomíná, že pozitivní úprava uvedené formuluje jen velmi stručně tak, že v řízení jedná každý ze společníků sám za sebe,⁶² což dle Winterové znamená, že každý ze samostatných společníků je v samostatném vztahu ke druhé straně sporu a společná je zde jen procesní stránka věci.⁶³

Právní nauka předmětný druh společenství někdy označuje také za společenství obyčejné či formální, přičemž u posléze uvedeného je zřetelně vidět návaznost na ČŘS 1895, resp. na současnou rakouskou právní úpravu; tento pojem má zdůraznit ryze procesní charakter samostatného společenství. Lze také říci, že v procesu jde o tolik právních poměrů, kolik je na straně tvořící samostatné společenství účastníků.⁶⁴

Jediným důvodem existence samostatného společenství je zájem na hospodárnosti řízení, jelikož spory jednotlivých společníků by mohly být projednány a rozhodnuty i samostatně. Ne vždy však tento očekávaný efekt hospodárnosti řízení nastane; může se dokonce přihodit, že je samostatné společenství v určitých případech zdrojem průtahů v řízení. Pak by měl soud některé či všechny věci vyloučit k samostatnému řízení postupem dle ustanovení § 112 odst. 2 OSŘ.⁶⁵ Lavický v tomto ohledu k institutu samostatného společenství uvádí, že by neměl být přípustný kdykoliv, když spojování obsahově zcela odlišných nároků by řízení neusnadnilo, nýbrž by jej mohlo podstatně prodloužit a prodražit.⁶⁶ Zákodárce by proto měl zřetelně vymezit, v jakých situacích je ještě kumulování nároků proti více osobám přípustné, a kdy by ke vzniku samostatného společenství již docházet nemělo, což se mu v nyní platné právní úpravě evidentně nepodařilo.

2.1.1 Povaha samostatného společenství a jeho důsledky

Ústředním pojmem pro vymezení vzájemných vztahů jednotlivých společníků je jejich nezávislost na zbylé části samostatného společenství, či jednoduše řečeno jejich samostatnost. Rozebíraný poddruh společenství totiž vzniká tam, kde jde v řízení o samostatná práva a povinnosti. Každý ze společných žalobců je na ostatních nezávislý, a mohl by tím pádem svou

⁶⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 1. 2012, sp. zn. 20 Cdo 2619/2011.

⁶¹ STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P. *Civilní proces a organizace soudnictví*. Brno: Masarykova Univerzita, 2003. s. 227. ISBN: 80-210-3271-5.

⁶² § 91 odst. 1 *in fine* OSŘ.

⁶³ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. et al. Op. cit. sub. 2, s. 148.

⁶⁴ ŠÍNOVÁ, R. a JURÁŠ, M. Op. cit. sub. 8, s. 145.

⁶⁵ DRÁPAL, L. In: DRÁPAL, L., BUREŠ, J. et al. Op. cit. sub. 47, s. 590.

⁶⁶ LAVICKÝ, P. Op. cit. sub. 11, s. 12.

žalobu podat i samostatně, aniž by tím došlo ke změně jeho věcné legitimace. Stejně tak by i proti každému ze společně žalovaných bylo možné vést samostatné řízení.⁶⁷

Každý ze samostatných společníků je vzhledem k oné samostatnosti oprávněn činit procesní úkony jen sám za sebe, přičemž jejich účinky se mohou vztahovat pouze k jeho osobě.⁶⁸ Jelikož z úkonu jednoho ze společníků nemohou mít prospěch ostatní, znamená to také, že tvrzeními a návrhy na provedení důkazů splní povinnost tvrzení a povinnost důkazní jenom ten společník, který je učiní.⁶⁹ Svoboda však na tomto místě kontruje, že je představitelná situace, kdy by aplikace zmíněného pravidla byla v rozporu s pravidly formální logiky a ucelenosti řízení a dokazování – tak když jeden ze žalovaných údajných škůdců navrhne k důkazu výpověď svědkyně, z níž např. vyplyne, že ke škodě vůbec nedošlo, soud musí toto skutkové zjištění promítnout nejen ve prospěch žalovaného, na základě jehož návrhu byla svědkyně vyslýchána, ale i ve prospěch ostatních žalovaných samostatných společníků.⁷⁰

Rovněž platí, že z námitky promlčení vznesené jedním žalovaným může mít prospěch jen tento společník a její právní účinky nemohou prospívat jinému členu pasivního samostatného společenství, který ji neuplatnil.⁷¹ Stejný závěr je třeba analogicky učinit také ve vztahu k námitce započtení. Ojedinele se ovšem může udát, že jednání jednoho společníka bude mít vliv i na hmotněprávní postavení ostatních – kupříkladu pokud jsou žalovaní samostatní společníci k plnění zavázání solidárně a jeden z nich uplatní námitku započtení, dojde tím v příslušném rozsahu k zániku dluhu všech solidárních dlužníků, což musí soud v následném meritorním rozhodnutí zohlednit.⁷²

Též důsledky nečinnosti jdou pouze na vrub společníka, který je nečinný. Rozsudek pro zmeškání podle ustanovení § 153b OSŘ lze vydat i jen proti jednomu ze společníků na straně žalované, jenž se navzdory řádnému obeslání nedostaví k prvnímu jednání; stejně tak platí, že omluví-li svou neúčast při prvním jednání pouze jeden ze žalovaných, omluva platí jenom pro něho, ne však již pro ostatní společníky, proti nimž tak rozsudek pro zmeškání vydat lze.⁷³ Při splnění předpokladů ustanovení § 114c odst. 6 OSŘ nastává fikce uznání nároku vůči žalovanému společníkovi, který se nedostaví k přípravnému jednání, to ale neplatí ve vztahu k ostatním, dostavivším se společníkům; za podmínek ustanovení § 114c odst. 7 OSŘ má soud zastavit řízení

⁶⁷ ŠÍNOVÁ, R. a JURÁŠ, M. Op. cit. sub. 8, s. 145.

⁶⁸ Tamtéž.

⁶⁹ DRÁPAL, L. In: DRÁPAL, L., BUREŠ, J. et al. Op. cit. sub. 47, s. 590.

⁷⁰ SVOBODA, K. Op. cit. sub. 40, s. 73.

⁷¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 9. 2010, sp. zn. 33 Cdo 4262/2008.

⁷² DVOŘÁK, B. In: LAVICKÝ, P. et al. Op. cit. sub. 43, s. 223.

⁷³ Tamtéž.

vůči samostatnému společníku na straně žalující, jenž se k přípravnému řízení nedostavil, a přípravné řízení provést s přítomnými žalobci.⁷⁴

S ohledem na zmiňovanou stručnost právní úpravy samostatného společenství nepřekvapí, že zákon výslovně neřeší otázku, jak postupovat, když si odporují procesní úkony společníků týkající se postupu řízení, skutkových přednesů či provádění dokazování. V tomto případě má soud zvolit takový postup, jenž nejlépe zajistí spravedlivou ochranu soukromých práv a oprávněných zájmů účastníků – společníků ve smyslu ustanovení § 1 OSŘ.⁷⁵

Samostatnost jednotlivých společníků má pochopitelně vliv rovněž na oblast opravných prostředků. Dle ustanovení § 206 odst. 2 OSŘ platí, že týká-li se rozhodnutí několika účastníků v postavení samostatných společníků a odvolání se výslovně vztahuje jen na některé z nich, není právní moc nenapadeného výroku odvoláním dotčena. Z judikatury se podává, že samostatný společník je oprávněn podat odvolání jen sám za sebe; domáhal-li by se tento společník změny rozsudku pouze ve vztahu k jinému společníkovi, bylo by odvolání třeba odmítnout jakožto podané neoprávněnou osobou.⁷⁶ S tím souvisí další judikaturní závěr, podle něhož se s ohledem k odvolání podanému pouze jedním samostatným společníkem nestává účastníkem odvolacího řízení jiný samostatný společník, a odvolacímu soudu proto nevzniká povinnost přezkoumat napadené rozhodnutí v rozsahu týkajícím se toho společníka, jenž odvolání nepodal.^{77 78} Vezme-li své odvolání zpět jeden ze samostatných společníků, má takový úkon účinky výlučně pro něj a odvolací soud má zastavit odvolací řízení pouze ohledně tohoto odvolatele, přičemž odvoláním napadené rozhodnutí nabude právní moci jen ve výroku dotýkajícím se předmětného samostatného společníka.⁷⁹

Obdobným způsobem je pak k samostatnému společenství třeba přistupovat v dalších druzích opravného řízení. Tak bylo-li v řízení vedeném proti několika žalovaným samostatným společníkům jedním rozhodnutím zároveň rozhodnuto o právu se samostatným skutkovým základem proti jednomu ze společníků a o právu s jiným skutkovým základem proti ostatním žalovaným společníkům, není prvně zmíněný společník oprávněn podat dovolání proti výroku rozsudku odvolacího soudu, jímž bylo rozhodnuto o právu žalobce (žalobců) ve vztahu k ostatním žalovaným.⁸⁰ Pokud soud odmítne odvolání podané jen jedním samostatným společníkem, nejsou

⁷⁴ BUREŠ, J. In: DRÁPAL, L., BUREŠ, J. et al. Op. cit. sub. 47, s. 806.

⁷⁵ DVOŘÁK, B. In: LAVICKÝ, P. et al. Op. cit. sub. 43, s. 223.

⁷⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 3. 1999, sp. zn. 2 Odo 176/97.

⁷⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 3. 2005, sp. zn. 29 Odo 355/2004.

⁷⁸ S ohledem na ustanovení § 206 odst. 2 věta druhá *in fine* OSŘ se však uvedené závěry neuplatní v případech, kdy z právního předpisu vyplývá určitý způsob vypořádání poměru mezi účastníky – společníky; o této specifické situaci bude pojednáno níže.

⁷⁹ LAVICKÝ, P. In: DAVID, L., HRUŠÁKOVÁ, M. et al. Op. cit. sub. 58, s. 986.

⁸⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 1. 2012, sp. zn. 30 Cdo 3550/2010.

ostatní společníci legitimováni k podání dovolání proti uvedenému rozhodnutí odvolacího soudu; k podání dovolání je v takovém případě oprávněn pouze odvolatel.⁸¹ Žalobou na obnovu řízení může samostatný společník napadnout jen tu část rozhodnutí, která se jej týká,⁸² shodný závěr se pak uplatní i na žalobu pro zmatečnost.⁸³

Existence samostatného společenství rovněž ovlivňuje institut svědecké, resp. účastnické výpovědi. Obecně platí, že jelikož se v poměrech samostatného společenství jedná o formální spojení věcí, jež lze projednat i samostatně, lze jednoho ze společníků vyslechnout jako svědka v řízení proti jinému z jeho samostatných společníků.⁸⁴ V literatuře se dále objevuje názor, že by tento společník mohl poskytnout také výpověď účastnickou. K rozlišení je zde užíváno teoretické třídění samostatného společenství na vlastní a nevlastní (resp. podle aktuální rakouské nauky na společenství materiální a formální) tak, jak tomu bylo za účinnosti ČRS 1895. Tak např. domáhají-li se vydání společné věci dva podíloví spoluvlastníci, tvoří dohromady právní společenství, jde tedy o případ samostatného společenství vlastního. Není možné říct, že by v rámci dokazování mohli vypovídat o skutečnostech, které se netýkají jimi či vůči nim uplatňovaného nároku, a jejich výpověď tak může mít charakter jen výpovědi účastnické. Oproti tomu si lze představit situaci, kdy několik zákazníků uzavře s pořadatelem samostatné smlouvy na totožný zájezd, na kterémžto základě se následně pro vady daného zájezdu budou domáhat slevy z ceny a náhrady újmy za narušení dovolené. Jelikož budou v tomto řízení vedeném nevlastními samostatnými společníky spjaty samostatné nároky několika osob, ohledně skutečností, které se týkají výlučně nároku jiného společníka, bude společník podávat výpověď svědeckou, nikoliv účastnickou.⁸⁵

2.1.2 Případy samostatného společenství

Samostatné společenství se v praxi vyskytuje podstatně častěji než společenství nerozlučné.⁸⁶ Předkládaná subkapitola nabídne přehled nejčastějších případů samostatného společenství a jejich odůvodnění, a to zejména v návaznosti na rozhodovací praxi Nejvyššího soudu a Ústavního soudu.

V první řadě je třeba zopakovat, že se o samostatné společenství jedná v případě společníků oprávněných či zavázaných společně a nerozdílně. Shodně se k solidárním závazkům stavěla již starší komentářová literatura (viz pasáž k OSŘ 1950) a uvedený závěr byl taktéž několikrát stvrzen

⁸¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 1. 2004, sp. zn. 32 Odo 624/2002.

⁸² DOLEŽÍLEK, J. In: DRÁPAL, L., BUREŠ, J. et al. Op. cit. sub. 47, s. 1804.

⁸³ Tamtéž, s. 1812.

⁸⁴ PŘIDAL, O. In: SVOBODA, K., SMOLÍK, P. et al. Op. cit. sub. 52, s. 447.

⁸⁵ COUFALÍK, P., DOBROVOLNÁ, E. et al. *Součinnost třetích osob při dokazování v civilním soudním řízení*. Brno: Masarykova univerzita, 2018. s. 14. ISBN: 978-80-210-9152-8.

⁸⁶ PŘIDAL, O. In: SVOBODA, K., SMOLÍK, P. et al. Op. cit. sub. 52, s. 446.

i novodobější judikaturou.⁸⁷ Důvodem je samotná povaha solidarity, která je představována právě tolika závazkovými právními vztahy, kolik v ní vystupuje věřitelů nebo dlužníků. Tyto samostatné a na sobě nezávislé vztahy spojuje jedině totožnost plnění či totožnost předmětu plnění, přičemž solidární závazek se však nutně nemusí vyznačovat totožným obsahem. Dalším argumentem pro podřazení solidarity pod institut samostatného společenství je, že dle hmotného práva je čistě volbou věřitele, zda bude o celé plnění žalovat všechny, nebo jen některé ze spoludlužníků zavázaných společně a nerozdílně.⁸⁸ Ústavní soud uzavřel, že o případ solidarity (a tedy samostatné společenství) se jedná při žalobě o zaplacení ceny ze smlouvy o dílo podané proti manželům zavázaným společně a nerozdílně; skutečnost, že jde o majetek spadající do společného jmění manželů, zde nehraje žádnou roli.⁸⁹ Podle Nejvyššího soudu není vyloučeno, aby o povinnosti osob zavázaných společně a nerozdílně bylo rozhodnuto různými rozhodnutími: pokud byla v původním řízení pravomocně stanovena povinnost k náhradě škody jednoho z odpovědných škůdců, u něhož přichází v úvahu solidární odpovědnost za škodu, a poškozený následně zažaluje dalšího škůdce, může soud této druhé žalobě vyhovět, a to výrokem rozsudku, podle kterého je žalovaný povinen škodu uhradit společně a nerozdílně s prvním škůdcem, jemuž byla povinnost k náhradě stanovena předchozím rozsudkem.⁹⁰ Dvořák podotýká, že i u dílčích závazků aktivních i pasivních vždy půjde o samostatné společenství;⁹¹ i na tomto místě si lze snadno představit případné projednání nároků v oddělených řízeních.

O samostatné společenství jde také při žalobě mířené proti dlužníku a jeho ručiteli, neboť *„žalobu na plnění lze podat a projednat proti každému z nich, přičemž výsledek řízení (výrok rozhodnutí) může být pro oba společníky rozdílný. Pro posouzení, zda jde o samostatné nebo nerozlučné společenství, je (oproti očekávání dovolatele) akcesorický charakter ručení nerozhodný.“*⁹² Postavení ručitele a věřitele je obdobným postavením škůdce a jeho pojistitele, jedná se o dva závazky zaplatit věřiteli ten samý dluh, přičemž věřitel nemůže dostat předmětné plnění dvakrát. V tom rozsahu, v kterém plnil jeden z dlužníků, zaniká dluh a tím i povinnost druhého. Nevzniká mezi nimi pasivní solidarita a jedním soudním rozhodnutím může být každý zavázán k plnění celého dluhu, ovšem ve výroku rozhodnutí musí být vymezen jejich vzájemný vztah (tj. že plněním jednoho z nich zaniká v odpovídajícím rozsahu povinnost druhého); bez tohoto vymezení by se u závazku s dělitelným plněním uplatnila při výkonu rozhodnutí zásada rovných

⁸⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 1. 2007, sp. zn. 20 Cdo 670/2006.

⁸⁸ LAVICKÝ, P. In: DAVID, L., HRUŠÁKOVÁ, M. et al. Op. cit. sub. 58, s. 356.

⁸⁹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 12. 10. 2006, sp. zn. II. ÚS 279/06.

⁹⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2011, sp. zn. 25 Cdo 5272/2008.

⁹¹ DVOŘÁK, B. In: LAVICKÝ, P. et al. Op. cit. sub. 43, s. 223.

⁹² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 1. 2004, sp. zn. 32 Odo 624/2002.

podílů dlužníků. Pokud by oba nároky byly pravomocně přiznány ve dvou samostatných řízeních a dluh by byl splněn jedním z dlužníků, má druhý z nich možnost ubránit se věřiteli v případném vykonávacím řízení námitkou podle ustanovení § 268 odst. 1 písm. g) OSŘ, že po vydání rozhodnutí zaniklo jím přiznané právo. Současně se při vypořádání vztahu mezi pojištěným a pojistitelem ze zákonného pojištění odpovědnosti za škody jedná o případ, v němž z právního předpisu vyplývá určitý způsob vypořádání mezi společníky.⁹³

Na poli ochrany osobnosti platí, že bylo-li jedním neoprávněným zásahem zasaženo všeobecné osobnostní právo více fyzických osob zároveň, má každá z nich právo nezávisle na ostatních uplatňovat občanskoprávní ochranu své osobnosti; dělo-li by se tak ve společném řízení, šlo by v případě žalobců o samostatné společenství. Obdobně pokud by došlo k zasažení osobnostního práva fyzické osoby neoprávněnými zásahy více původců zásahu, každý z nich by odpovídal postižené fyzické osobě zvlášť.⁹⁴

Postavení samostatných společníků mají také žalovaní jako spoluvlastníci nemovitosti v řízení o určení vlastnického práva žalobce.⁹⁵ Dále se sluší podotknout, že pokud by se některý ze spoluvlastníků jal domáhat určení vlastnictví svého spoluvlastnického podílu na určité věci v určitém rozsahu vůči třetí osobě, není nutným předpokladem jeho úspěchu, aby k žalobě přistoupili ostatní podíloví spoluvlastníci.⁹⁶

Samostatnými společníky jsou žalovaní jakožto směneční rukojmí zaručivší se za výstavce směnky.⁹⁷ Také každý z více dědiců, na něž *ex lege* přešel uplatněný nárok na vydání pozemku podle zákona o půdě, jedná v řízení před soudem sám za sebe; v případě podání společné žaloby mají zmínění dědicové tedy postavení samostatných společníků.⁹⁸ O samostatné společenství se zásadně jedná při účasti státního zastupitelství či Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových ve sporném řízení dle ustanovení § 35, resp. § 35a OSŘ.⁹⁹

2.2 Nerozlučné společenství

Nerozlučné společenství, normované ustanovením § 91 odst. 2 OSŘ, představuje případy, kdy se z povahy věci účinek rozsudku vztahuje na všechny společníky shodně. Není proto možné, aby se tito nerozluční společníci od sebe procesně odloučili či aby každý postupoval v řízení jinak; úkony jednoho se vztahují i na ostatní a jsou pro ně závaznými. K některým dispozičním úkonům

⁹³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 4. 2003, sp. zn. 25 Cdo 1520/2001.

⁹⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 6. 2018, sp. zn. 30 Cdo 3488/2017.

⁹⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2008, sp. zn. 30 Cdo 1648/2007.

⁹⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2011, sp. zn. 22 Cdo 2967/2009.

⁹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2017, sp. zn. 29 Cdo 2740/2016.

⁹⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 7. 2005, sp. zn. 30 Cdo 1383/2005.

⁹⁹ PŘIDAL, O. In: SVOBODA, K., SMOLÍK, P. et al. Op. cit. sub. 52, s. 446.

však vyžaduje zákon souhlas všech společníků, aby nedošlo k újmě na právech (níže bude mj. rozebráno, zdali se jedná o výčet taxativní). Výsledek řízení, ať meritorní či jiný, musí nutně vůči všem nerozlučným společníkům vyznít stejně,¹⁰⁰ jinak řečeno, je třeba vydat rozsudek ohledně všech společníků buďto pozitivní, nebo negativní.¹⁰¹ Uvedené zákon nepřesně formuluje tak, že se „rozsudek musí vztahovat na všechny účastníky“, což však může platit i v poměrech společenství samostatného, kde se rozsudek také vztahuje na všechny společníky (dejme stranou, že se tak může stát i postupně při dřívějším vydání částečného rozsudku), ovšem ne nutně shodným způsobem. Žalobou musejí být označeni všichni nositelé práv zakládajících nerozlučné společenství (ať už na straně žalující či žalované), jinak bude žaloba pro nedostatek věcné legitimace na straně společenství zamítnuta. Případný nedostatek věcné legitimace lze po zahájení řízení zhojit za pomoci institutu přistoupení účastníka podle ustanovení § 92 odst. 1 OSŘ.¹⁰²

Účelem nerozlučného společenství tedy není, narozdíl od společenství samostatného, zajištění hospodárnosti řízení; naopak vzhledem k tomu, že hmotněprávní povaha předmětu řízení neumožňuje, aby byl spor projednán samostatně vůči každému ze společníků, je třeba vést jediné řízení bez ohledu na to, zda je projednání věci se všemi společníky hospodárné. Proto ani není možné vyloučit věc vůči některému z nerozlučných společníků k samostatnému řízení ve smyslu ustanovení § 112 odst. 2 OSŘ.¹⁰³

2.2.1 Povaha nerozlučného společenství a jeho důsledky

Jestli byla v podkapitole věnované charakteru společenství samostatného vyzdvihována nezávislost či samostatnost jednotlivých společníků, ve společenství nerozlučném je tomu naopak, když dle ustanovení § 91 odst. 2 OSŘ platí úkony jednoho z nerozlučných společníků i pro ostatní. Tento aspekt nerozlučného společenství plyne z jeho materiální povahy, kdy jde v řízení pouze o jeden právní poměr.¹⁰⁴ Nastíněné pravidlo se opět promítá do různých oblastí civilního procesu, jež budou dále analyzovány.

Z „nerozlučnosti“ společníků v první řadě vyplývá, že jim (ať už soudcovská či zákonná) lhůta uplyne teprve tehdy, až její běh skončí všem. I rozsudek vydaný ve věci nerozlučných společníků nabude právní moci až dnem následujícím po dni, v němž lhůta k podání odvolání uplyne všem společníkům, popřípadě dnem, kdy bylo rozhodnutí doručeno poslednímu z nich

¹⁰⁰ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. et al. Op. cit. sub. 2, s. 149.

¹⁰¹ BENDA, O: *Společenství nerozlučné*. In: HENDRYCH, D. *Právníký slovník*. 3., podstatně rozšířené vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN: 978-80-7400-059-1.

¹⁰² ŠÍNOVÁ, R., HAMULÁKOVÁ, K. et al. Op. cit. sub. 1, s. 88.

¹⁰³ DRÁPAL, L. In: DRÁPAL, L., BUREŠ, J. et al. Op. cit. sub. 47, s. 591.

¹⁰⁴ ŠÍNOVÁ, R. a JURÁŠ, M. Op. cit. sub. 8, s. 147.

(např. rozsudek odvolacího soudu). Jelikož řízení musí mít vůči všem společníkům stejný výsledek, je vyloučeno, aby byl vůči jen některým z nich vydán částečný rozsudek.¹⁰⁵

Přirozeně se ani v nerozlučném společenství nelze vyhnout situaci, v níž se mezi společníky ohledně postupu v řízení, co do skutkových přednesů či důkazních návrhů, objeví rozpory. Uvedený stav současná právní úprava nijak nezohledňuje, ačkoliv v dřívější úpravě bylo možné pravidlo pro posouzení navzájem si odporujících úkonů nerozlučných společníků nalézt¹⁰⁶ - soud měl při rozhodování o věci tyto odchylovající se procesní úkony posoudit po uvážení všech okolností řízení. Dvořák stejně jako v případě samostatného společenství zdůrazňuje, že soud má v předestřené situaci dbát především na to, aby konečné rozhodnutí naplňovalo účel civilního procesu ve smyslu ustanovení § 1 OSŘ,¹⁰⁷ tedy aby byla zejména zajištěna spravedlivá ochrana soukromých práv a oprávněných zájmů účastníků.

Absolutně nepřijatelnou by však byla situace rozporu mezi nerozlučnými společníky v případě některých dispozičních procesních úkonů, jimiž účastníci nakládají s řízením či jeho předmětem. To proto, že účinky dispozičních úkonů jednoho nerozlučného společníka vždy ovlivní i postavení ostatních společníků.¹⁰⁸ Z tohoto důvodu ustanovení § 91 odst. 2 věta druhá OSŘ stanoví, že ke změně návrhu, k jeho vzetí zpět, k uznání nároku a k uzavření smíru je třeba souhlasu všech účastníků vystupujících na jedné straně. Neučiní-li předmětné dispoziční úkony všichni nerozluční společníci na té které straně sporu, nebudou účinnými. Problémem zde však je, že v odborné literatuře nepanuje ani zdaleka shoda na tom, zdali se jedná o výčet taxativní, či je nutné k těmto procesním úkonům zařadit některé další, na něž zákon výslovně nepamatuje. Tak např. Šínová s Jurášem uzavírají, že se jedná o výčet taxativní, a je tedy třeba za pomoci argumentu *a contrario* dovodit, že k ostatním dispozičním úkonům není souhlasu všech nerozlučných společníků třeba. Svůj pohled odůvodňují judikátem Ústavního soudu zabývajícím se povahou procesních úkonů v nerozlučném společenství. Podle něho zde platí zásada, že každý ze společníků smí samostatně jednat tam, kde tak tomu je ku prospěchu společného práva nebo povinnosti z pohledu zájmu všech nerozlučných společníků; souhlas všech je nutný k ostatním úkonům. Například odvolání tak může podat jediný nerozlučný společník s účinností i pro ostatní.¹⁰⁹ Autoři však dodávají, že ve vztahu k odvolání lze uvedené pravidlo dovodit i interpretací ustanovení § 212 písm. b) OSŘ.¹¹⁰ Lavický je naproti tomu názoru, že s ohledem na podobnost

¹⁰⁵ DRÁPAL, L. In: DRÁPAL, L., BUREŠ, J. et al. Op. cit. sub. 47, s. 591.

¹⁰⁶ § 414 odst. 2 OSŘ 1950.

¹⁰⁷ DVOŘÁK, B. In: LAVICKÝ, P. et al. Op. cit. sub. 43, s. 224.

¹⁰⁸ ŠÍNOVÁ, R. a JURÁŠ, M. Op. cit. sub. 8, s. 147.

¹⁰⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 5. 9. 2012, sp. zn. II. ÚS 1529/08.

¹¹⁰ ŠÍNOVÁ, R. a JURÁŠ, M. Op. cit. sub. 8, s. 148.

následku je třeba onu tzv. zásadu jednomyslnosti aplikovat i na další dispoziční úkony společníků, jmenovitě na vzdání se odvolání, jeho zpětvzetí a zpětvzetí dovolání.¹¹¹ Někteří autoři dokonce zastávají stanovisko, že je souhlas všech společníků nutný rovněž pro podání odvolání, povětšinou bez konkrétnějšího odůvodnění.¹¹² Autor se na tomto místě přiklání k výkladu Lavického, který je konec konců v souladu i s výše nastíněnými závěry Ústavního soudu – nelze totiž říci, že v případě vzdání se odvolání, jeho zpětvzetí a zpětvzetí dovolání by šlo o procesní úkony, které by byly ku prospěchu společného práva či povinnosti z pohledu zájmu všech nerozlučných společníků, a proto by měla být i na tomto místě vyžadována jednomyslnost. Toto stanovisko zastávají rovněž starší komentáře k OSŘ.¹¹³ Oproti tomu by do této skupiny však nemělo být řazeno podání odvolání, jelikož tak společník činí ku prospěchu všech; i komentářová literatura navíc uvádí, že nerozlučný společník podává odvolání s účinkem pro všechny společníky vystupující na jedné straně.¹¹⁴

Judikatura se vyslovila také k otázce poučovací povinnosti soudu vůči žalobci při nedostatku věcné legitimace na straně, na níž by měli vystupovat všichni nerozluční společníci. Pokud žalobce zažaluje pouze jediného společníka, ačkoliv je pro úspěch ve věci nutné, aby byla žaloba podána vůči vícero žalovaným, nejde o vadu žaloby, a soud proto nemá povinnost vyzývat žalobce podle ustanovení § 43 OSŘ k tomu, aby doplnil okruh žalovaných.¹¹⁵ Obdobně ve vztahu k ustanovení § 118a odst. 2 OSŘ Nejvyšší soud uvádí, že s ohledem na rovnost účastníků v řízení a zásadu fair play procesu tento „poučovací“ institut nemůže být chápán jako prostředek k signalizaci, zda při participaci dalších účastníků (a případně kterých) by bylo možné žalobcem vymezený předmět po právní stránce posoudit jinak. Poučení žalobce o tom, koho má žalovat či kdo má v důsledku nerozlučného společenství vystupovat na straně žalující, není součástí poučovací povinnosti soudu ve smyslu ustanovení § 5 OSŘ, ani ve smyslu ustanovení § 118a odst. 2 OSŘ. Tento závěr podporuje i dřívější judikatura, podle níž *„takové poučení zřetelně vybočuje z mezí procesních pravidel sporu, oslabuje úlohu soudu jako nestranného orgánu a zakládá tak nerovnost mezi účastníky občanského soudního řízení.“*¹¹⁶

Ve výše načrtnuté situaci, kdy budou na jedné straně sporu chybět spolunositelé hmotněprávního oprávnění či povinnosti, má vzhledem k nedostatku aktivní či pasivní věcné legitimace dojít k zamítnutí žaloby. Zde je třeba rozlišovat mezi jednotlivými nerozlučnými

¹¹¹ LAVICKÝ, P. In: DAVID, L., HRUŠÁKOVÁ, M. et al. Op. cit. sub. 58, s. 358.

¹¹² STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P. Op. cit. sub. 61, s. 227.

¹¹³ RUBEŠ, J. et al. *Občanský soudní řád: komentář. Díl I.* Praha: Orbis, 1970. s. 321.

¹¹⁴ DRÁPAL, L. In: DRÁPAL, L., BUREŠ, J. et al. Op. cit. sub. 47, s. 1593.

¹¹⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 5. 2008, sp. zn. 29 Odo 833/2006.

¹¹⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2010, sp. zn. 30 Cdo 4581/2009.

společníky a nerozlučným společenstvím jako celkem. Meritorní zamítnutí žaloby směřované jen proti jednomu či několika z nerozlučných společníků proto nezakládá překážku *rei iudicatae* pro opakovanou žalobu proti všem nerozlučným společníkům, kteří jsou společnými nositeli hmotněprávní povinnosti; obdobně se uvedené samozřejmě uplatní i v případě původního nedostatku věcné legitimace na straně žalující.¹¹⁷

Dojde-li ke zjištění nedostatku věcné legitimace ještě v průběhu řízení, žalobci je dána možnost tento stav zhojit prostřednictvím institutu přistoupení účastníka dle ustanovení § 92 odst. 1 OSŘ.¹¹⁸ Norma žalobci umožňuje odstranit nedostatek aktivní nebo pasivní věcné legitimace, jenž existoval již v době zahájení řízení a který by jinak vedl k zamítnutí žaloby. Ukazuje se totiž být hospodárnějším, aby věc byla projednána a rozhodnuta v rámci již zahájeného řízení i vůči další osobě; žalobce smí tímto způsobem reparovat svůj původní „omyl“ o tom, kdo je společně s ním nositelem uplatňovaného práva nebo proti komu měla být žaloba správně podána, jenž by jinak šel řešit pouze podáním nové žaloby.¹¹⁹ Opět platí, že soud není oprávněn žalobce poučovat a navrhopvat mu v případě nedostatečné věcné legitimace postup podle ustanovení § 92 odst. OSŘ, jelikož by se jednalo o porušení zásady rozhodování nestranného soudu; je čistě na žalobci, aby vyvodil, zda podal žalobu proti správné osobě, popřípadě zda strany označil v kompletním složení. Podmínkami přistoupení dalšího účastníka do řízení jsou návrh žalobce, případný souhlas účastníka, jenž má do řízení vstoupit na straně žalující, a konečně přivolení soudu.¹²⁰ Ačkoliv soud při rozhodování o návrhu žalobce na přistoupení účastníka nezkoumá, zda je tento navrhovaný účastník věcně legitimován, neb posouzení této otázky je až věcí dokazování v průběhu řízení, jakousi skrytou podmínkou přistoupení dalšího žalovaného do řízení je pasivní legitimace původního žalovaného či žalovaných (ve spojení s nově přistupujícím žalovaným) v době zahájení řízení. Judikatura tímto způsobem reaguje na obcházení institutu záměny účastníků dle ustanovení § 92 odst. 2 OSŘ, jelikož k záměně je narozdíl od přistoupení nutný souhlas všech účastníků řízení. Je nepřipustné, aby žalobce navrhnul přistoupení dalšího žalovaného se záměrem, že posléze vezme žalobu zpět proti původnímu žalovanému, který by nebyl věcně legitimován ani ve spojení s přistoupivším účastníkem.¹²¹

Za předpokladu splnění výše vyložených podmínek se nový účastník stane společníkem dosavadního účastníka; dojde tedy ke vzniku procesního společenství. Za zmínku v tomto ohledu

¹¹⁷ DVOŘÁK, B. *Právní moc civilních soudních rozhodnutí*. Praha: C. H. Beck, 2008. s. 145-146. ISBN: 978-80-7400-095-9.

¹¹⁸ Dané ustanovení zní: „Na návrh žalobce může soud připustit, aby do řízení přistoupil další účastník. Souhlasu toho, kdo má takto do řízení vstoupit, je třeba, jestliže má vystupovat na straně žalobce.“

¹¹⁹ DRÁPAL, L. In: DRÁPAL, L., BUREŠ, J. et al. Op. cit. sub. 47, s. 600.

¹²⁰ ŠÍNOVÁ, R. a JURÁŠ, M. Op. cit. sub. 8, s. 160-161.

¹²¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 3. 2014, sp. zn. 28 Cdo 744/2014

stojí, že ačkoliv institut přistoupení účastníka slouží *prima facie* napravení nedostatku věcné legitimace a má tak své místo hlavně u nerozlučného společenství, jeho využití není vyloučeno ani v případě společenství samostatného. V takové situaci ovšem rozhodnutí soudu o připuštění přistoupení nesmí být v rozporu se zásadou hospodárnosti řízení – pokud by například přistoupení dalšího účastníka vyvolalo potřebu provést jinak nepotřebné dokazování, což by v důsledku vedlo k oddálení rozhodnutí věci mezi dosavadními účastníky, zásada procesní ekonomie bude povolení přistoupení účastníka zpravidla bránit, jelikož žalobce svá práva proti takové osobě může uplatnit v samostatném řízení.¹²²

Po lehké odbočce k souvisejícímu institutu přistoupení účastníka zpět k nerozlučnému společenství. Oproti samostatnému společenství nastane při splnění předpokladů ustanovení § 114c odst. 6 OSŘ fikce uznání pouze za předpokladu, že se k přípravnému jednání nedostaví žádný ze žalovaných nerozlučných společníků. Obdobně je tomu z hlediska zastavení řízení při nedostavení se žalujících společníků k přípravnému jednání dle ustanovení § 114c odst. 7 OSŘ – k zastavení řízení dojde jen v případě, že se nedostaví žádný ze žalobců – nerozlučných společníků.¹²³ Odpovídající závěr je pak třeba přijmout ve vztahu k vydání rozsudku pro zmeškání dle ustanovení § 153b OSŘ: bude jej možné vydat pouze tehdy, když se k prvnímu jednání navzdory řádnému obeslání nedostaví žádný ze žalovaných společníků.

Co se týče problematiky opravných prostředků v návaznosti na existenci nerozlučného společenství, výše již bylo zmíněno, že jediný společník může podat odvolání s účinky pro všechny nerozlučné společníky, a to s ohledem na ustanovení § 212 písm. b) OSŘ. Právní moc odvoláním napadeného rozhodnutí je pak suspendována vůči všem nerozlučným společníkům a všichni se stávají účastníky odvolacího řízení.¹²⁴ Z judikatury vyplývá, že nerozlučný společník může podat odvolání až do chvíle, kdy odvolací lhůta skončí posledním z nich.¹²⁵ Jak bylo rovněž naznačeno výše, k účinnému zpětvzetí odvolání bude, přinejmenším podle názoru autora, zapotřebí souhlasu všech nerozlučných společníků. V souladu s ustanovením § 242 odst. 2 písm. b) OSŘ platí, že podá-li dovolání pouze jeden z nerozlučných společníků či někteří z nich, musí dovolací soud provést přezkum rozhodnutí ve vztahu ke všem; souhlas všech nerozlučných společníků s podáním dovolání se nevyžaduje.¹²⁶ Taktéž žaloba na obnovu řízení a žaloba pro zmatečnost podané jedním ze společníků jsou účinné i vůči společníkům ostatním.¹²⁷

¹²² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 3. 2016, sp. zn. 21 Cdo 5734/2015.

¹²³ BUREŠ, J. In: DRÁPAL, L., BUREŠ, J. et al. Op. cit. sub. 47, s. 806.

¹²⁴ SVOBODA, K. *Opravné prostředky: civilní proces z pohledu účastníka*. Praha: C. H. Beck, 2020. s. 202. ISBN: 978-80-7400-744-3.

¹²⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 9. 2003, sp. zn. 26 Cdo 2351/2002.

¹²⁶ SVOBODA, K. Op. cit. sub. 124, s. 485.

¹²⁷ DOLEŽÍLEK, J. In: DRÁPAL, L., BUREŠ, J. et al. Op. cit. sub. 47, s. 1804, 1812.

Vzhledem k tomu, že všichni nerozluční společníci tvoří jednotnou stranu, mohou být k důkazu vyslyšáni pouze jako účastníci ve smyslu ustanovení § 131 OSŘ; není možné, aby podávali výpověď svědeckou.¹²⁸

2.2.2 Případy nerozlučného společenství

Shrneme-li již několikrát různými formulacemi výše řečené, pro posouzení toho, zda se jedná o nerozlučné společenství, je rozhodující povaha předmětu vyplývající z hmotného práva; pokud hmotné právo neumožňuje projednání předmětu řízení samostatně vůči každému společníkovi, jde o společenství nerozlučné. V řízení se jedná o společných právech či povinnostech, které jsou nedílné povahy a ohledně nichž se rozhodnutí musí shodným způsobem vztahovat na všechny účastníky vystupující na jedné straně sporu.¹²⁹ Nerozlučné společenství se vyskytuje méně často než společenství samostatné. Předkládaná podkapitola opět nabídne přehled nejběžnějších případů nerozlučného společenství a jejich rozbor.

Obecně platí, že závazek s nerozlučným plněním, jenž může být splněn jen společnou činností všech dlužníků či za součinnosti všech věřitelů, se v procesním právu vždy promítne do nerozlučného společenství, jelikož odlišné rozhodnutí ve vztahu k jednotlivým společníkům zde z povahy věci nepřichází v úvahu. V případě aktivního závazku se solidárně nedělitelným plněním podle ustanovení § 1870 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „OZ“) záleží na tom, zda mohou plnění žádat pouze všichni spoluvěřitelé, nebo kterýkoliv z nich (pokud je tak ujednáno); jenom v prvním případě budeme mít co do činění s nerozlučným společenstvím.¹³⁰

Často skloňovaným případem nerozlučného společenství je řízení o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví ke společné věci. Žalobce požadující uvedené jakožto jeden z podílových spoluvlastníků musí žalovat všechny ostatní podílové spoluvlastníky. Literatura však poukazuje na určitou specifickou rozebíraného případu spočívající v tom, že nerozlučné společenství zde vzniká jen ohledně té části požadavku žalobce, na jehož základě má dojít ke zrušení podílového spoluvlastnictví. Pokud pak soud rozhodne o zrušení spoluvlastnictví, věc přikáže žalobci a uloží mu, aby ostatním spoluvlastníkům zaplatil konkrétní vypořádací podíly, jedná každý ze žalovaných ohledně vypořádacích podílů sám za sebe, může se tedy například odvolat do výroku, jímž se stanovuje výše jeho vypořádacího podílu, přičemž výroky o

¹²⁸ COUFALÍK, P., DOBROVOLNÁ, E. et al. Op. cit. sub. 85, s. 14.

¹²⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2008, sp. zn. 33 Odo 1131/2006.

¹³⁰ LAVICKÝ, P. In: DAVID, L., HRUŠÁKOVÁ, M. et al. Op. cit. sub. 58, s. 358.

vypořádacích podílech ostatních spoluvlastníků zůstanou odvoláním nedotčeny. Svoboda nastíněnou situaci označuje za „částečně nerozlučné společenství“.¹³¹

Existenci nerozlučného společenství judikatura dovodila pro řízení, v nichž jsou vůči dědicům uplatňovány nároky týkající se majetku zůstavitele, který doposud nebyl v dědickém řízení projednán. Neúčastní-li se takových řízení všichni nerozluční společníci, není možné návrhu pro nedostatek věcné legitimace vyhovět, jelikož zde dědicové mají takové společné povinnosti, že se meritorní rozhodnutí musí shodně vztahovat na všechny z nich.¹³² Vyskytne-li se v průběhu dědického řízení spor o dědické právo, na kterémžto základě odkáže soud ve smyslu ustanovení § 170 ZŘS jednoho z účastníků dědického řízení, aby své právo uplatnil žalobou, musí tento účastník žalovat všechny ostatní účastníky dědického řízení jakožto potenciální dědice. Usnesení soudu, jímž je účastník dědického řízení na uplatnění žaloby ve sporném řízení odkazován, má přitom obsahovat poučení o tom, proti komu má taková žaloba směřovat, a to zcela konkrétně se jmenovitým výčtem potenciálních žalovaných tvořících nerozlučné společenství.¹³³ Výše již byla rovněž zmíněna situace, kdy se žalobce domáhá určení neplatnosti závěti; také zde je nutno žalovat všechny potenciální dědice, kteří pak budou v postavení nerozlučných společníků.

S nerozlučným společenstvím se lze dále setkat v řízení o určení neplatnosti veřejné dobrovolné či nedobrovolné dražby podle zákona č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách, ve znění pozdějších předpisů. Toho se musí z hlediska věcné legitimace účastnit (buď jako žalobci, či jako žalovaní) navrhovatel dražby, vlastník nebo nositel jiného práva k předmětu dražby, dražebník a vydražitel.¹³⁴

Nejvyšší soud opakovaně artikuloval právní názor, že právo společného nájmu bytu manžely je právem nedílným. Vznikne-li tedy manželům společný nájem, musí být dána a doručena výpověď z nájmu oběma z nich a oba také musí být z hlediska věcné legitimace účastníky případného řízení o přezkum oprávněnosti výpovědi; manželé tedy v uvedeném případě budou nerozlučnými společníky.¹³⁵

2.3 Další způsoby dělení procesního společenství

Ačkoliv přímou zákonnou oporu pro třídění subjektivní kumulace najdeme pouze ve vztahu ke společenství samostatnému a nerozlučnému (§ 91 odst. 1, resp. 2 OSŘ), v právní teorii

¹³¹ SVOBODA, K. Op. cit. sub. 40, s. 72.

¹³² Usnesení Ústavního soudu ze dne 5. 12. 2005, sp. zn. I. ÚS 365/04.

¹³³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 11. 2016, sp. zn. 21 Cdo 5145/2015.

¹³⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 1. 2006, sp. zn. 21 Cdo 20/2005 (dobrovolná dražba) a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 1. 2006, sp. zn. 21 Cdo 569/2005 (nedobrovolná dražba).

¹³⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 9. 2017, sp. zn. 26 Cdo 5939/2016.

se lze setkat s některými dalšími způsoby dělení procesního společenství. Jejich přehled nabízí následující část diplomové práce, přičemž k významu některých z popisovaných teoretických konceptů se autor vrátí v její pozdější části.

Častým a tradičním způsobem třídění je rozdělení společenství na aktivní a pasivní. S těmito pojmy je možné se setkat již ve výše vyzdvihované civilněprocesní publikaci Emila Otta z konce devatenáctého století, zde rovněž pod synonymickými termíny společenství činné a trpné. Pokud je dána pluralita účastníků na straně žalující, hovoříme o aktivním společenství. Pojmenování je vedeno představou, že žalující strana vyvíjí v řízení útočnou aktivitu; v této souvislosti lze narazit také označení útočné společenství. Za společenství pasivní je naopak označována mnohost účastníků na straně žalované; vzhledem k tomu, že tito se ve sporu brání, tedy odvrací útok, někdy se jejich společenství označuje jako obranné.¹³⁶ Pluralitu účastníků řízení na obou stranách sporu, tedy kombinaci výše uvedených dvou situací, má pak reflektovat pojem společenství obapolné. Někteří autoři však oproti dělení společenství na aktivní a pasivní, které patrně považují za samostatné instituty procesního práva, v případě společenství obapolného uvádějí, že se jedná o označení spíše teoreticko-pomocné.¹³⁷

V teorii se dále objevuje dělení společenství na dobrovolné a nucené. O společenství dobrovolné se jedná tam, kde jsou účastníci ve sporu věcně legitimovaní jak ve společenství, tak i každý zvlášť. Naproti tomu nucené společenství vzniká v případech, kdy věcná legitimace svědčí pouze všem účastníkům společně, ovšem nesignifikuje každému z nich samostatně. Ač se na první pohled může zdát, že předmětné třídění víceméně odpovídá dělení společenství na samostatné a nerozlučné, není tomu tak. Pokud dojde ke zkombinování těchto dvou způsobů dělení subjektivní kumulace, musíme nutně dojít k tomu, že u samostatného společenství se bude vždy jednat současně o společenství dobrovolné. Oproti tomu u společenství nerozlučného je myslitelná jak kombinace se společenstvím nuceným, tak i dobrovolným. V drtivé většině případů z praxe budeme mít co do činění s nerozlučným společenstvím nuceným – pro naplnění požadavku věcné legitimace bude nutné žalovat všechny spolunositelé hmotněprávní povinnosti, resp. podat žalobu všemi spolunositeli hmotněprávního oprávnění. Historickým příkladem dobrovolného nerozlučného společenství z dob jednotné koncepce civilního procesu v OSŘ pak bylo postavení matky a dítěte, kteří společně podali návrh na určení otcovství.¹³⁸ Účinek rozsudku se totiž musel

¹³⁶ LAVICKÝ, P. Op. cit. sub. 11, s. 10.

¹³⁷ ŠÍNOVÁ, R. a JURÁŠ, M. Op. cit. sub. 8, s. 144.

¹³⁸ Tamtéž, s. 152.

nutně vztahovat na oba, zároveň ovšem nebylo potřeba, aby návrh podávali společně,¹³⁹ což naplňuje znaky společenství dobrovolného.

Pouze ve zkratce autor připomíná, že v rámci dřívější právní úpravy civilního procesu představované ČRS 1895 bylo samostatné společenství děleno na vlastní a nevlastní. S uvedeným dělením nadále pracuje právo rakouské a německé, jimiž se autor ve vztahu k subjektivní kumulaci bude níže podrobněji zabývat; právní nauka nyní užívá namísto výše uvedených termínů pojmy samostatné společenství materiální a formální.¹⁴⁰ Pro materiální společenství je charakteristické, že jde buďto o společný základ předmětu sporu (a tedy i práva či povinnosti z něj vyplývající), nebo práva a povinnosti společníků plynoucí ze shodného skutkového a/nebo právního základu věci. Ve formálním společenství jde o nároky nebo závazky stejného druhu spočívající na stejnorodém právním a/nebo faktickém základu.¹⁴¹

2.4 Určitý způsob vypořádání mezi společníky

V jistých případech jde v řízení mezi společníky v rozepří o taková společná práva či povinnosti, že se sice meritorní rozhodnutí nemusí nutně vztahovat na všechny společníky, ale právní předpis v jejich případě vyžaduje, aby bylo rozhodnutím soudu přijato určité řešení, resp. způsob vypořádání jejich právního vztahu.¹⁴² Tuto subkapitolu autor proto označuje jako „určitý způsob vypořádání mezi společníky“. Náš civilněprocesní kodex pro účely naplnění naznačeného zákonného požadavku mj. v ustanovení § 153 odst. 2 OSŘ normuje oprávnění soudu překročit návrhy účastníků a přisoudit něco jiného či více, než čeho se domáhají; z ustanovení § 206 odst. 2 OSŘ vyplývá, že odvolání podané jedním účastníkem popisovaného společenství má odkladný účinek i vůči ostatním společníkům; podle ustanovení § 212 písm. c) OSŘ pak soud není vázán rozsahem podaného odvolání (což dle dalších ustanovení OSŘ platí i pro ostatní, mimořádné opravné prostředky). Dané společenství, jež část odborné literatury dokonce považuje za zvláštní typ a označuje jej jako společenství *sui generis*, vzniká například, jde-li o společnou a nerozdílnou odpovědnost vícero škůdců za způsobenou škodu podle ustanovení § 2915 odst. 1 OZ, o společné a nerozdílné oprávnění či povinnosti spoluvlastníků ve smyslu ustanovení § 1127 OZ, o vypořádání společného jmění manželů nebo o zrušení společného nájmu soudem.¹⁴³ Přestože je OSŘ řešení shora uvedených a dalších případů částečně přizpůsoben, nabízí se otázka, o jaký druh

¹³⁹ RUBEŠ, J. et al. Op. cit. sub. 113, s. 321.

¹⁴⁰ Zde autor upozorňuje, že dělení samostatného společenství na materiální a formální (vlastní a nevlastní) nelze zaměňovat s dělením společenství jako takového na materiální a formální (nerozlučné a samostatné); s tímto druhým způsobem označení se však lze setkat pouze zřídka.

¹⁴¹ COUFALÍK, P., DOBROVOLNÁ, E. et al. Op. cit. sub. 85, s. 14.

¹⁴² DRÁPAL, L. In: DRÁPAL, L., BUREŠ, J. et al. Op. cit. sub. 47, s. 592.

¹⁴³ PŘIDAL, O. In: SVOBODA, K., SMOLÍK, P. et al. Op. cit. sub. 52, s. 468.

společenství se v těchto situacích vlastně jedná; označovat jej za společenství *sui generis* se jeví být přinejmenším problematickým, když zákon zná pouze dva typy společenství – samostatné a nerozlučné, přičemž určení, o který druh společenství jde, může mít pro soudní řízení, resp. posuzování procesních úkonů společníků dalekosáhlé důsledky. Z tohoto důvodu autor považuje za vhodné se charakterem vzniklého společenství blíže zabývat.

Vezměme proto jako modelovou situaci výše uvedenou solidární odpovědnost za škodu způsobenou více škůdci ve smyslu ustanovení § 2915 odst. 1 OZ. To normuje, že „*[j]e-li k náhradě zavázáno několik škůdců, nahradí škodu společně a nerozdílně; je-li některý ze škůdců povinen podle jiného zákona k náhradě jen do určité výše, je zavázán s ostatními škůdci společně a nerozdílně v tomto rozsahu. To platí i v případě, že se více osob dopustí samostatných protiprávních činů, z nichž mohl každý způsobit škodlivý následek s pravděpodobností blížící se jistotě, a nelze-li určit, která osoba škodu způsobila.*“ Podle odst. 2 citovaného ustanovení může soud případně rozhodnout, jsou-li pro to důvody zvláštního zřetele hodné, že škůdce nahradí škodu podle své účasti na škodlivém následku.

Výše již bylo objasněno, že v případě solidárních závazků tvoří žalované osoby ve sporu samostatné společenství, jelikož žalobce má na výběr, zda žalovat pouze jednoho dlužníka (bez toho, aniž by nastal nedostatek pasivní věcné legitimace) nebo všechny najednou. Rozhodne-li se však poškozený žalobce v analyzované situaci žalovat více solidárně odpovědných škůdců, musí se meritorní rozhodnutí s ohledem na podstatu solidární odpovědnosti vztahovat na všechny žalované, jelikož soud nemůže např. uložit jednotlivým žalovaným povinnost nahradit vždy jen určitou část škody. Z tohoto hlediska tedy vzniklá kumulace naplňuje znaky společenství nerozlučného.¹⁴⁴ Otázkou také je, jaké účinky mají dispoziční úkony jednoho ze společníků na ostatní. Pokud jeden z žalovaných společníků nárok žalobce uzná, nedává smysl, aby soud vyžadoval souhlas i po ostatních žalovaných, jelikož žalovaný uznávající nárok by tak mohl bezesporu učinit i sám, když by byl žalován v samostatném řízení. Soud tak má vydat rozsudek pro uznání, a to pouze ve vztahu k tomuto žalovanému. Posléze bude řízení pokračovat s ostatními žalovanými a shledá-li soud také jejich odpovědnost za škodu, uloží jim povinnost ji nahradit samostatným rozsudkem; jeho výrokem ovšem stanoví, že mají škodu nahradit společně a nerozdílně s žalovaným, jehož povinnost k náhradě škody byla stanovena dříve vydaným rozsudkem pro uznání. Lze tedy konstatovat, že žalování škůdci mohou činit dispoziční úkony samostatně a jen ve vztahu k sobě,¹⁴⁵ přičemž uvedené je charakteristické pro společenství samostatné. Šínová a Juráš taktéž podotýkají, že společenství více solidárně odpovědných škůdců

¹⁴⁴ ŠÍNOVÁ, R. a JURÁŠ, M. Op. cit. sub. 8, s. 150.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 151.

naplňuje řadu znaků dobrovolného nerozlučného společenství, které bylo popsáno výše. Poškozený má sice právo uplatnit svůj nárok proti kterémukoliv ze škůdců, ale napadne-li jich více, musí o nich soud rozhodnout jedním rozhodnutím – resp. je přípustné vydat ohledně společníků více rozhodnutí, jejich výroky však musejí být vzájemně provázány.¹⁴⁶ Autor však připomíná, že dobrovolné společenství je teoretickým pojmem nemajícím oporu v zákoně. Že se v případě věcí, jež předpokládají určitý způsob vypořádání mezi společníky, nejedná o společenství nerozlučné, podporuje dále argument, že jsou v ustanovení § 206 odst. 2 OSŘ nerozlučné společenství a věci, v nichž z právního předpisu vyplývá určitý způsob vypořádání mezi účastníky, upraveny jako dvě různé výjimky z obecného pravidla, že soud rozhodnutí přezkoumá pouze v odvolatelem napadeném rozsahu. Tím pádem lze za pomoci argumentu *a contrario* usuzovat, že zákonodárce rozebírané společenství za nerozlučné nepovažuje.¹⁴⁷

Ačkoliv současná právní úprava jasnou odpověď na danou problematiku nepřináší, autor je na základě výše uvedeného toho názoru, že ve věcech, v nichž právní předpis předpokládá určitý způsob vypořádání vztahů mezi společníky, se jedná o společenství samostatné, jež je do určité míry modifikováno některými nastíněnými výjimkami, které mají rysy společenství nerozlučného. Obdobným způsobem se v odborné literatuře k tomuto problému staví např. Lavický.¹⁴⁸ Zároveň se autor staví negativně k vytváření jakéhosi třetího druhu procesního společenství, jehož existence se ze zákona nepodává.

2.5 Placení a náhrada nákladů řízení

Existence plurality subjektů na jedné straně sporu se přirozeně promítá také do oblasti placení a náhrady nákladů soudního řízení. Ustanovení OSŘ o náhradě nákladů (§ 142-151 OSŘ) neobsahují pro případy procesního společenství žádnou speciální regulaci. Přítomnost více druhů společenství přitom vyžaduje pro některé situace specifická řešení, přičemž k některým z nich postupně došla judikatura; určité situace byly ovšem řešeny toliko v teoretické rovině. Vzhledem k uvedenému je podle autora vhodné zabývat se blíže také touto oblastí sporného civilního řízení, resp. jejím vztahem k subjektivní kumulaci.

Co se týče placení soudních poplatků, soudní praxe dovodila, že solidární poplatková povinnost ve smyslu ustanovení § 2 odst. 8 zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů vzniká více poplatníkům pouze tehdy, mají-li v řízení postavení nerozlučných společníků, tj. jde-li o taková společná práva nebo povinnosti, že se rozsudek musí

¹⁴⁶ ŠÍNOVÁ, R. a JURÁŠ, M. Op. cit. sub. 8, s. 152.

¹⁴⁷ Tamtéž.

¹⁴⁸ LAVICKÝ, P. In: DAVID, L., HRUŠÁKOVÁ, M. et al. Op. cit. sub. 58, s. 357.

vztahovat na všechny účastníky vystupující na jedné straně.¹⁴⁹ Pokud jsou poplatníci samostatnými společníky, mají soudní poplatek platit samostatně, nikoli společně a nerozdílně s ostatními. Komentářová literatura však uvedený právní názor nepovažuje za zcela výstižný. Není samozřejmě pochyb o tom, že např. v řízení, v němž několik žalobců uplatňuje samostatné a na sobě nezávislé nároky, mají žalobci platit poplatek samostatně. Jestliže však několik žalobců uplatňuje solidární nárok či nárok svou povahou nedílný, bylo by namístě, aby byli k zaplacení poplatku zavázáni solidárně, ačkoliv mezi nimi nejde o nerozlučné společenství.¹⁵⁰ Takový závěr se autorovi jeví jako spravedlivější a je s ním tedy nucen souhlasit.

Ustanovení § 140 odst. 1 OSŘ mj. normuje, že společné náklady platí účastníci podle poměru účastenství na věci a na řízení; nelze-li poměr účastenství určit, platí je rovným dílem. Nerozluční společníci platí společné náklady společně a nerozdílně. Prvně uvedené tak *a contrario* platí pro společenství samostatné, přičemž poměr účastenství na věci je určen kupříkladu podílem na žalobci požadované částce. Pravidlo stanovené pro nerozlučné společníky však může v určitých situacích vést k přílišné tvrdosti a nespravedlnosti zákona – jako člena nerozlučného společenství si totiž lze představit například velmi minoritního spoluvlastníka společné věci stojícího vedle jeho ostatních nerozlučných společníků, jejichž spoluvlastnický podíl je nepoměrně vyšší. Soud by měl v takovém případě zvážit, zda není naplněn prostor pro vykročení z mezí zákona a uložení povinnosti zaplatit náklad odděleně v situaci, kdy rozhoduje o placení nákladů řízení (kupříkladu o nákladech důkazů podle ustanovení § 141 OSŘ). Obdobně by pak měl soud naznačené zvažovat taktéž při závěrečném rozhodování o náhradě nákladů řízení.¹⁵¹

Základním pravidlem pro posuzování náhrady nákladů řízení v civilním řízení sporném je zásada úspěchu ve věci ve smyslu ustanovení § 142 OSŘ. Pro účely procesního společenství se Ústavní soud vyjádřil tak, že „[z]ásada úspěchu ve věci [...] není (ani *implicite*) zákonem opuštěna v těch výslovně neupravených situacích, v nichž vystupuje na straně žalující, na straně žalované či dokonce na obou sporných stranách větší počet účastníků. I při takto vzniklé pluralitě účastníků je nevyhnutelné posuzovat každý jednotlivý nákladový vztah protistran zvlášť, neboť nejenže náklady řízení každého účastníka nemusí být stejné [...], ale nelze vyloučit přítomnost okolností, jež odůvodní nákladový výrok odchylný od výchozí zásady úspěchu v meritu věci (nezavdání příčiny k podání návrhu na zahájení řízení podle § 143 o. s. ř., důvody pro použití moderačního práva ve smyslu § 150 o. s. ř.).“¹⁵² Soudní praxe zároveň dovodila, že výrok o solidární povinnosti

¹⁴⁹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 25. 2. 2020, sp. zn. II. ÚS 2795/19.

¹⁵⁰ WALTR, R. *Zákon o soudních poplatcích. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 6.

¹⁵¹ BÍLÝ, M. In: SVOBODA, K., SMOLÍK, P. et al. *Op. cit.* sub. 52, s. 685.

¹⁵² Nález Ústavního soudu ze dne 12. 11. 2014, sp. zn. I. ÚS 1085/13.

k náhradě nákladů řízení přichází v úvahu pouze v případě nerozlučných společníků; u společníků samostatných je třeba o povinnosti každého z nich rozhodnout samostatně podle pravidel obsažených v ustanovení § 142 odst. 1, 2 a 3 OSŘ.¹⁵³ Pokud tak žalobci v řízení vystupují jako samostatní společníci, je třeba náklady řízení žalovaného ve vztahu ke každému z žalobců posoudit odděleně a rozdělit je dle poměru výše jednotlivých žalobou uplatněných nároků, tedy podle toho, jak se jednotlivé společně projednávané věci podílely na vzniku nákladů žalovaného.¹⁵⁴ K tomuto Svoboda dále uvádí, že samostatné procesní společenství přece jen může založit společnou a nerozdílnou povinnost k náhradě nákladů; to když i meritorní povinnost je samostatným společníkům ukládána společně a nerozdílně, a nikoliv každému z nich část povinnosti zvlášť.¹⁵⁵

Zákon v některých situacích vyžaduje, aby účastníkem řízení byl určitý okruh lidí, jako je tomu například v řízení o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví, jehož se musí účastnit všichni spoluvlastníci společné věci. Pokud nejsou na straně žalující, musí se ocitnout na straně žalované. Tento stav však nemusí nutně odrážet faktické zavinění toho, že řízení muselo být zahájeno. Lze si představit účastníka, jenž s žalobcovým návrhem sice souhlasí, ale prozatím se nechce soudit; stejně ale skončí na straně žalované, ačkoliv tomu tak bude bez jeho přičinění. Pak je otázkou, zdali má podle ustanovení § 143 OSŘ obdržet náklady od úspěšného žalobce, nebo po zbylém neúspěšném účastníku. Na tomto místě se spíše jeví vhodným vykročit z doslovného znění textu zákona a přiznat náklady vůči tomu, kdo ve sporu nebyl úspěšný a jehož neochota soudní řízení zapříčinila, než vůči úspěšnému žalobci.¹⁵⁶

Nejvyšší soud se zabýval také aplikací ustanovení § 146 odst. 2 OSŘ při existenci pasivního samostatného společenství solidárně zavázaných žalovaných. Judikoval, že plnění poskytnuté jedním ze žalovaných je třeba považovat pro účely rozhodování o nákladech podle ustanovení § 146 odst. 2 OSŘ za chování všech žalovaných a žalobu za důvodně podanou vůči všem z nich. Brání-li se však některý ze žalovaných, který plnění neposkytl, že vůči němu není uplatněný nárok po právu, musí soud posoudit důvodnost takové obrany. Je-li důvodná, má rozhodnout o nákladech řízení mezi žalobcem (jenž vzal žalobu zpět) a tímto žalovaným podle ustanovení § 146 odst. 2 věty první OSŘ,¹⁵⁷ tedy tak, že vůči tomuto žalovanému zavinil zastavení řízení žalobce, který mu proto má nahradit jeho náklady řízení.

Podle ustanovení § 147 odst. 1 OSŘ může soud účastníku uložit, aby hradil náklady řízení, které by jinak nevznikly, jestliže je způsobil svým zaviněním nebo jestliže náklady vznikly

¹⁵³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 8. 2017, sp. zn. 32 Cdo 669/2017.

¹⁵⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2017, sp. zn. 28 Cdo 2692/2016.

¹⁵⁵ SVOBODA, K. Op. cit. sub. 40, s. 77.

¹⁵⁶ BÍLÝ, M. In: SVOBODA, K., ŠMOLÍK, P. et al. Op. cit. sub. 52, s. 701.

¹⁵⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 3. 2018, sp. zn. 29 Cdo 1668/2016.

náhodou, která se mu přihodila (jde o případ tzv. separace nákladů). V takové situaci lze náhradu nákladů přiznat i ostatním účastníkům, již mají stejné procesní postavení jako účastník, který vznik nákladů způsobil, tedy i ostatním společníkům takového účastníka.¹⁵⁸

Co se týče uplatnění tzv. moderačního práva soudu ve smyslu ustanovení § 150 OSŘ, jeho rozsah se liší v poměrech samostatného a nerozlučného společenství. V samostatném společenství se moderační právo vztahuje pouze na tu část náhrady nákladů řízení, jež odpovídá nároku uplatněnému vůči samostatnému procesnímu společníkovi. Ve společenství nerozlučném může na straně povinné k náhradě nákladů řízení nastat situace, kdy je moderační právo uplatněno pouze ve vztahu k některému z nerozlučných společníků. Pak je vhodné zvážit, jestli mají zbývající nerozluční společníci hradit celé náklady či zda lze i vůči nim třeba jen zčásti náhradu nepřiznat; jinak budou muset hradit celé náklady řízení.¹⁵⁹

2.6 Koncepce procesního společenství v Rakousku

Ačkoliv byl rakouský civilněprocesní kodex – *Gesetz Nr. 113/1895, über das gerichtliche Verfahren in bürgerlichen Rechtstreitigkeiten (Zivilprozessordnung)* (dále jen „**özPO**“) v minulosti jakožto ČRS 1895 platný i na našem území, a byl tak co do úpravy subjektivní kumulace částečně okomentován již v úvodní historické kapitole, považuje autor za vhodné se k nyní účinné rakouské právní úpravě vrátit a blíže ji rozebrat, a to zejména za pomoci aktuálnější rakouské odborné literatury. Obdobně tak autor v dalších podkapitolách učiní ve vztahu k právní úpravě procesního společenství v Německu a ve Švýcarsku, jelikož uvedené německojazyčné jurisdikce jsou s českým právním řádem často komparovány; německý civilněprocesní kodex byl navíc i nepřímým inspiračním zdrojem pro podobu OSŘ (viz dále).

Rakouská procesualistika dělí společenství na jednoduché společenství (*einfache Streitgenossenschaft*; obdoba společenství samostatného) a na tzv. jednotnou stranu sporu (*einheitliche Streitpartei*; obdoba společenství nerozlučného). Společenství je jednoduchým, pokud by o každém ze subjektivně seskupených nároků bylo možné vydat samostatné věcné rozhodnutí; o jednotnou stranu sporu se jedná, pokud se rozhodnutí musí nutně vztahovat na všechny společníky, a tudíž je odlišné rozhodnutí ve vztahu k jednotlivým společníkům vyloučeno.¹⁶⁰ Autor připomíná, že jednoduché společenství se dále člení na materiální (*materielle Streitgenossenschaft*; § 11 odst. 1 öZPO; dříve známé jako vlastní) a formální (*formelle*

¹⁵⁸ PUTNA, M. In: DRÁPAL, L., BUREŠ, J. et al. Op. cit. sub. 47, s. 995.

¹⁵⁹ MICHNA, L., MICHNA, O. *Soudcovské zmírňovací právo dle § 150 o.s.ř.* Právní rozhledy, 2002, č. 4. s. 177.

¹⁶⁰ FASCHING, H. W., KONECNY, A. *Kommentar zu den Zivilprozessgesetzen*. 3. Auflage. Wien: Manz, 2004. s. 377.

Streitegenossenschaft; § 11 odst. 2 öZPO; dříve známé jako nevlastní). V materiálním společenství se společníci ocitají, pokud: 1) stojí vzhledem k předmětu sporu v právním společenství; 2) jsou oprávněni nebo zavázáni z téhož skutkového důvodu (dříve byl zároveň vyžadován i tentýž právní důvod); 3) jsou oprávněni či zavázáni solidárně (tuto alternativu zákon dříve neznal). O formální společenství pak jde, jsou-li předmětem sporu stejnorodé, na podstatně stejnorodém skutkovém důvodu spočívající nároky nebo závazky. Autor k tomuto připomíná, že pro uvedené dva druhy jednoduchého společenství platí rozdílná pravidla týkající se místní příslušnosti soudu. Vzhledem k volnějším podmínkám souvislosti jednotlivých nároků je v případě formálního společenství vyžadována příslušnost stejného soudu pro každého společníka na žalované straně, kdežto pro společenství materiální ustanovení § 93 J. N. normuje, že pro založení místní příslušnosti stačí, když je soud příslušným alespoň pro jednoho z pasivně legitimovaných společníků. Lavický toto v návaznosti na rakouskou literaturu vyjadřuje tak, že „*zatímco materiální společenství příslušnost soudu zakládá [...], formální společenství ji předpokládá či jinak řečeno vyžaduje. Důvod [...] se zakládá na úvaze, podle níž by žalovaní neměli být nuceni pustit se do sporu u vzdáleného soudu jenom proto, že žalobou uplatněné nároky jsou druhově totožné.*“¹⁶¹ Rozdíl je dále v tom, že u materiálního společenství se mají ve smyslu ustanovení § 55 J. N. pro účely výpočtu celkové hodnoty sporu jednotlivé nároky sečíst (kromě případů solidárního oprávnění či závazku, kde by uvedené z logiky věci nedávalo smysl), zatímco u společenství formálního nikoliv; v neposlední řadě pro formální společenství platí, že společník má být ohledně nároků jiného společníka soudem vyslýchán jako svědek, kdežto ve společenství materiálním, v němž jsou spolu projednávány nároky spjaté úžeji, má podávat výpověď účastnickou.¹⁶²

Zajímavé je, že podle jednoho názorového proudu je jednotná strana sporu zvláštním druhem (jednoduchého) materiálního společenství, jelikož společníci se zde také často nacházejí v právním společenství. Jiní však uvádějí, že by tento názor neměl být následován – ačkoliv se často o právní společenství jedná, mělo by být mezi uvedenými vzhledem k rozdílným procesním účinkům samostatného a nerozlučného společenství rozlišováno.¹⁶³ Autor se již na základě uvedeného klaní k druhému z nastíněných názorů.

V právním společenství ohledně předmětu sporu se podle komentáře nacházejí například podíloví spoluvlastníci a bezpodíloví spoluvlastníci; vzhledem k onomu vztahu ke společné věci se však rozhodnutí musí častokrát vztahovat shodně na všechny tyto společníky, a budou tak tvořit

¹⁶¹ LAVICKÝ, P. Op. cit. sub. 11, s. 15.

¹⁶² KODEK, G. E., MAYR, P. G. *Zivilprozessrecht*. 4. Auflage. Wien: Facultas, 2018. s. 157. ISBN 978-3-7089-1736-8.

¹⁶³ FASCHING, H. W., KONECNY, A. Op. cit. sub. 160, s. 383.

jednotnou stranu sporu (nerozlučné společenství). Proto literatura k oné první skutkové podstatě materiálního společenství ani neuvádí konkrétní případy, což ukazuje na velice omezenou aplikovatelnost předmětného ustanovení.¹⁶⁴ Příkladem druhé skutkové situace, tedy závazku či oprávnění společníků z téhož skutkového důvodu, je postavení několika škodu způsobivších škůdců.¹⁶⁵ Konečně třetí skutkovou podstatu tvoří solidární oprávnění či povinnosti společníků, přičemž jelikož není vyžadována solidarita spočívající na stejném právním důvodu, je možné najednou vůči jednomu dlužníkovi uplatnit nárok na plnění a vůči jinému nárok určovací.¹⁶⁶ Zdali se jedná o nároky či závazky spočívající na podstatně stejnorodém skutkovém důvodu, čímž dojde k naplnění předpokladů formálního společenství, má být posuzováno velkoryse. Příkladem formálního společenství je několik zaměstnanců uplatňujících své platové nároky či několik pojištěnců, proti nimž jsou uplatňovány nároky z neuhrazeného pojistného.¹⁶⁷

Vedle zmiňovaných druhů jednoduchého společenství předpokládá ustanovení § 11 öZPO existenci procesního společenství v případech výslovně uvedených v zákoně; kromě již dříve zmiňovaného postavení dlužníka a ručitele podle ustanovení § 12 öZPO tvoří toto „zákonné“ společenství také účastníci původního procesu v řízení o hlavní intervenci podle ustanovení § 16 öZPO. Zákonné společenství je přitom v řízení považováno za jednoduché; aby se řídilo protichůdnými pravidly pro jednotnou stranu sporu (nerozlučné společenství), musí tak výslovně přikazovat příslušné zákoné ustanovení.¹⁶⁸

Ustanovení § 14 öZPO normuje jednotnou stranu sporu. Z jeho první věty se podává, že společníci tvoří jednotnou stranu, pokud se účinek rozhodnutí, které má být vydáno, vztahuje na všechny společníky na základě povahy sporného právního vztahu nebo na základě zákoného předpisu. Z toho vyplývá, že společník může žalovat sám, ale rozsudek se bude vztahovat na všechny z nich. Dále je třeba rozlišovat, a toto není v předmětném ustanovení výslovně uvedeno, zdali se v konkrétní situaci jedná o společenství nucené (*notwendige Streitgenossenschaft*), jež bylo popsáno v dřívější části práce. V takovém případě je nezbytné, aby žaloba byla podána všemi věcně legitimovanými společníky či naopak proti všem takovým, jinak má být z důvodu nedostatku věcné legitimace zamítnuta.¹⁶⁹ Přirozeně se, podobně jako v českém civilním procesu, bude ve většině situací jednat o nucené společenství. Rakouská právní nauka pak obsahuje velice podrobné rozčlenění různorodých poddruhů jednotné strany sporu, přičemž pojednat o všech v

¹⁶⁴ FASCHING, H. W., KONECNY, A. Op. cit. sub. 160, s. 383–384.

¹⁶⁵ LAVICKÝ, P. Op. cit. sub. 11, s. 14.

¹⁶⁶ FASCHING, H. W., KONECNY, A. Op. cit. sub. 160, s. 385.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 386–387.

¹⁶⁸ Tamtéž, s. 382.

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 398.

úvahu připadajících scénářích není v rozsahových možnostech této práce. Autor se proto na tomto místě omezuje pouze na dvě základní eventualities tak, jak jsou uvedeny v ustanovení § 14 věty první öZPO. Je-li existence jednotné strany sporu nutná z důvodu povahy sporného právního vztahu, hovoří se tomto poddruhu jako o společenství „založeném na nároku“ (*anspruchsgebundene Streitgenossenschaft*). Příkladem budiž žaloba spoluvlastníků na rozdělení společné věci. Situace, kdy společníci tvoří jednotnou stranu na základě zákonného předpisu, se označuje jako společenství „založené na účinku“ (*wirkungsgebundene Streitgenossenschaft*); zde je příkladem postavení všech společníků společnosti s ručením omezeným v řízení o prohlášení neplatnosti usnesení valné hromady.¹⁷⁰

Co se týče účinků jednoduchého společenství v civilním procesu, autor připomíná, že podle ustanovení § 13 öZPO jednání nebo opomenutí jednoho společníka nejsou pro jiného ani na prospěch, ani újmu; pro jednotnou stranu sporu ustanovení § 14 věta druhá öZPO stanoví, že jsou-li někteří společníci liknaví, vztahuje se účinek procesních úkonů činných společníků i na ty liknavé. Zde nebude překvapením, že jelikož má dojít k naplnění účelu existence dvou uvedených procesních institutů, které jsou obdobou společenství samostatného a nerozlučného, mají v rakouském procesu povětšinou srovnatelné účinky jako v procesu českém. To platí zejména pro jednoduché společenství. Autor se proto pouze v krátkosti zaměří na v Rakousku podrobnější regulaci jednotné strany sporu. Pro úkony společníků (nedisponující s řízením) rozlišuje rakouská právní úprava několik principů. Tzv. princip reprezentace (*Repräsentationsprinzip*) se projevuje tak, že pokud se některý společník nedostaví k jednání, platí úkony přítomných i pro něj. Jsou-li přítomni všichni společníci, mají jednat jednomyslně – zde se proto hovoří o principu jednomyslnosti (*Einstimmigkeitsprinzip*). Přirozeně nelze mezi jednáním společníků vyloučit rozpory, pak platí tzv. formální princip ochrany (*formelles Schutzprinzip*) spočívající v tom, že má soud v případě rozporných tvrzení mezi společníky zjistit a vzít za platné to tvrzení, které je pro ně nejvýhodnější z hlediska vítězství ve sporu. Není-li možné postupovat dle formálního principu ochrany, nastupuje tzv. materiální princip ochrany (*materielles Schutzprinzip*) a soud ustanoví všem společníkům kolizního opatrovníka. Jak je vidět, rakouská úprava je v tomto ohledu zajisté propracovanější než česká a snaží se zamezovat vzniku problémů, jež mohou při rozporu nastat.¹⁷¹

V literatuře se v závislosti na okamžiku vzniku subjektivní kumulace objevuje také dělení na tzv. počáteční společenství (*ursprüngliche Streitgenossenschaft*) a dodatečné společenství (*nachträgliche Streitgenossenschaft*). Již jejich označení napovídá, že se společenstvím počátečním se setkáme v případě označení více žalobců či žalovaných v žalobě; dodatečné

¹⁷⁰ FASCHING, H. W., KONECNY, A. Op. cit. sub. 160, s. 399-401.

¹⁷¹ ŠÍNOVÁ, R. a JURÁŠ, M. Op. cit. sub. 8, s. 148-149.

společenství pak vzniká v průběhu řízení, např. vstoupí-li namísto zemřelého účastníka do řízení více dědiců jakožto jeho právních nástupců.¹⁷² Rakouská civilněprocesní teorie však není zajedno v tom, zdali společenství v rozepři vzniká i spojením více věcí ke společnému projednání ze strany soudu, přičemž většinový názor je takový, že nikoliv. Vychází se přitom z jazykového výkladu ustanovení § 11 öZPO, jež hovoří o možnosti více osob žalovat či být žalováno najednou.¹⁷³ Toto je celkem podstatný rozdíl oproti české teorii, v níž není o vzniku procesního společenství na základě spojení věcí soudem pochyb.

Na základě výše popsaného lze dojít k tomu, že rakouská úprava procesního společenství je zřejmě propracovanější než její česká mutace a výslovně řeší některé problematické procesní situace. Na druhou stranu je možné pochybovat o tom, zdali je v případě jednoduchého materiálního společenství nutné přísně rozlišovat mezi třemi zákonem normovanými alternativami, když se jejich rozlišování v procesu nikterak neprojevuje. Za pozitivum rakouské právní úpravy autor považuje také omezení stanovená pro společenství formální, která žalované chrání před otevřením řízení u vzdáleného soudu jen z důvodu druhové totožnosti žalobou uplatňovaných nároků.

2.7 Koncepce procesního společenství v Německu

V Německu je civilní proces upraven spolkovým zákonem zvaným jednoduše *Zivilprozessordnung* (dále jen „**dZPO**“), přičemž jeho původní znění pocházelo již z roku 1877. Kodex je tak považován za první moderní střeoevropskou úpravu civilněprocesního práva, jež byla mimochodem inspirací i pro rakouská pravidla procesního společenství.¹⁷⁴

Hned na začátek je vhodné zmínit zajímavé specifikum německého civilního procesu, jímž se odlišuje od toho českého. Pravidla procesního společenství upravená ustanovením § 59 dZPO a násl. mají totiž být aplikována i na řízení vedená podle spolkového zákona o řízení v rodinných a nesporných věcech,¹⁷⁵ zejména pak na věci manželské a rodinné.¹⁷⁶ Tato lze označit za období českých nesporných řízení, a jak bylo vysvětleno výše, podle české právní nauky v těchto řízeních při mnohosti účastníků nedochází ke vzniku procesního společenství ve smyslu ustanovení § 91 OSŘ.

¹⁷² FASCHING, H. W., KONECNY, A. Op. cit. sub. 160, s. 377.

¹⁷³ Tamtéž, s. 380.

¹⁷⁴ LAVICKÝ, P. Op. cit. sub. 11, s. 17.

¹⁷⁵ Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit.

¹⁷⁶ KRÜGER, W., RAUSCHER, T. *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung*. 6. Auflage. München: C. H. Beck, 2020. Komentář k § 59, marg. č. 9. ISBN: 978-3-406-74520-1.

Také německá procesualistika označuje obdobu společenství samostatného jako jednoduché společenství (*einfache Streitgenossenschaft*), přičemž předmětný institut je normován ustanoveními §§ 59 a 60 dZPO, v nichž se vyskytují tři skutkové podstaty. V první řadě může dle ustanovení § 59 *in principio* dZPO více účastníků žalovat nebo být žalováno, stojí-li vzhledem k předmětu sporu v právním společenství. Podle ustanovení § 59 *in fine* dZPO je dále subjektivní kumulace umožněna, jsou-li společníci oprávněni či zavázáni ze stejného skutkového a právního důvodu. Oproti rakouské úpravě je tak vyžadován vedle stejného skutkového důvodu i stejný důvod právní, což ovšem nemá žádné praktické dopady, jelikož pokud se při existenci stejného skutkového základu budou uplatněné nároky zároveň opírat o neidentické důvody právní, bude je zpravidla možné podřadit pod třetí skutkovou podstatu jednoduchého společenství upravenou následujícím ustanovením § 60 dZPO.¹⁷⁷ To stanoví, že několik osob může žalovat či být žalováno, jsou-li předmětem sporu stejnorodé, na podstatně stejnorodém skutkovém a právním důvodu spočívající nároky nebo závazky. Podle německé rozhodovací praxe je třeba dané ustanovení vykládat široce; v případech, kdy má z hlediska procesní ekonomie smysl, aby byly spory projednány v jednom řízení, má být vznik jednoduchého společenství podle ustanovení § 60 dZPO umožněn.¹⁷⁸ Německá literatura zároveň uvádí, že předpoklady procesního společenství vytyčené ve druhé a třetí skutkové podstatě od sebe nejsou přesně odlišeny,¹⁷⁹ což myslí v tom významu, že mezi nimi nelze najít ostrou hranici. Současně si nelze nevšimnout takřka totožného znění ustanovení § 60 dZPO a § 11 odst. 2 öZPO, a lze tedy dojít k tomu, že německá úprava zde odpovídá rakouské úpravě formálního společenství; ustanovení § 59 dZPO by pak šlo považovat za společenství materiální. Německé procesní právo však mezi materiálním a formálním společenstvím nedělá rozdíl v tom duchu, že by první ze zmíněných společnou místní příslušnost soudu zakládalo, kdežto druhé by ji vyžadovalo, jako je tomu v rakouském právním řádu, nýbrž zastává k oběma stejný přístup. Zároveň je ale německá úprava v otázce místní příslušnosti nepoměrně přísnější, jelikož pro společenství v rozepři nezakládá dZPO žádnou společnou místní příslušnost.¹⁸⁰ Přitom podle analogické aplikace ustanovení § 260 dZPO lze nároky žalobce proti více žalovaným kumulovat v jedné žalobě pouze za předpokladu, že je pro všechny žalované dána místní příslušnost stejného soudu. Ustanovením § 36 odst. 1 bod 3 dZPO je normováno pouze oprávnění nadřízeného soudu určit společný místně příslušný soud pro více žalovaných, kteří nemají shodný obecný soud. To, že k založení společné místní příslušnosti dojde až z rozhodnutí

¹⁷⁷ KRÜGER, W., RAUSCHER, T. Op. cit. sub. 176, komentář k § 59, marg. č. 2.

¹⁷⁸ Rozhodnutí německého Spolkového soudního dvora ze dne 23. 5. 1990, sp. zn. I ARZ 186/90.

¹⁷⁹ ZEISS, W., SCHREIBER, K. *Zivilprozessrecht*. 12. Auflage. Mohr Siebeck, 2012. s. 294-295. ISBN: 978-3-16-153149-1.

¹⁸⁰ LAVICKÝ, P. Op. cit. sub. 11, s. 18-19.

nadřazeného soudu, však zabere čas, zapříčiní zvýšené náklady a zatíží soudní soustavu i samotné účastníky – z hlediska procesní ekonomie by proto bylo vhodnějším stanovit společnou místní příslušnost pro společníky přímo zákonem.¹⁸¹

Právní společenství vzhledem k předmětu sporu zde, obdobně jako v Rakousku, tvoří kupříkladu podíloví a bezpodíloví spoluvlastníci; v podobném duchu zde jako v rakouském procesním právu však platí, že v mnohých případech budou tito tvořit společenství nerozlučné. Příkladem oprávnění či závazku společníků plynoucích ze stejného skutkového a právního důvodu jsou nároky více osob ze společné smlouvy, stejného deliktního jednání nebo nároky matky a nemanželského dítěte vůči otci.¹⁸² O (formální) jednoduché společenství podle ustanovení § 60 dZPO může jít třeba v případě nároků několika poškozených určitou dopravní nehodou či nároků několika pojistitelů ze shodných pojistných smluv,¹⁸³ jak však již bylo objasněno, ostré rozlišování mezi druhou a třetí skutkovou podstatou není ani možné, ani jej není třeba.

Úpravu dvou skutkových podstat nerozlučného společenství lze najít v ustanovení § 62 odst. 1 *in principio* dZPO, podle něhož o nerozlučné společenství půjde, pokud lze sporný právní vztah „vyřešit“ pouze jednotně ve vztahu ke všem společníkům nebo je-li společenství v rozepři z jiného důvodu nutným. Samotné ustanovení přitom nese název *notwendige Streitgenossenschaft*, což lze teoreticky přeložit i jako společenství nucené; obecně je však třeba jej chápat ve smyslu společenství „nutného“. Nuceným je jen jeden z poddruhů, které budou následně popsány; také zde platí, že německá komentářová literatura zahrnuje podrobné navazující rozčlenění dvou základních skutkových situací, které ovšem tato práce nemůže obsáhnout. První z nastíněných alternativ, spočívající v nutnosti rozhodnout o sporném právním vztahu jednotně ve vztahu ke všem společníkům, je označována jako tzv. procesněprávně nutné společenství (*prozessrechtlich notwendige Streitgenossenschaft*). Tento subtyp nutného společenství dopadá na situace, kdy může žalovat (či být žalován) i jeden subjekt, žaluje-li však v různých řízeních více takových, na něž se má vztahovat právní moc konečného rozhodnutí, vytvářejí tento typ společenství. Lze vyzorovat, že předmětný druh subjektivní kumulace má charakter společenství dobrovolného, jelikož žalobu je možné bez překážky nedostatku věcné legitimace podat i jen ze strany jednoho z oprávněných žalobců. Příkladem může být žaloba na určení neplatnosti usnesení valné hromady akciové společnosti podaná jedním akcionářem podle spolkového zákona o akciových společnostech¹⁸⁴ - rozsudek vydaný na jejím základě působí *ex lege* ve prospěch či neprospěch

¹⁸¹ LAVICKÝ, P. Op. cit. sub. 11, s. 19.

¹⁸² KRÜGER, W., RAUSCHER, T. Op. cit. sub. 176, komentář k § 59, marg. č. 8-9.

¹⁸³ Tamtéž, komentář k § 60, marg. č. 2.

¹⁸⁴ Aktiengesetz.

všech akcionářů. Rozhodne-li se však více akcionářů podat nezávisle na sobě žalobu na neplatnost onoho usnesení, musí znít rozhodnutí ve všech řízeních jednotně. Z tohoto důvodu pak zákon přikazuje soudu jednotlivá řízení sloučit, čímž dojde mezi žalujícími akcionáři ke vzniku procesního společenství.¹⁸⁵ Je-li existence společenství v rozepři nutná „z jiného důvodu“ (druhá alternativa), hovoří se o tzv. hmotněprávně nutném společenství (*materiellrechtlich notwendige Streitgenossenschaft*). Zde nutnost jednotného rozhodnutí vůči všem společníkům vyplývá z hmotného práva a vzniklé společenství je bezpochyby možné zároveň označit za nucené, jelikož společníci jsou k vedení sporu či obraně oprávněni pouze společně. Klasickým příkladem, artikulovaným i v části zabývající se českou úpravou nerozlučného společenství, je postavení spoludědiců uplatňujících nároky týkající se dědictví před jeho konečným vypořádáním.¹⁸⁶

Autor dále opět zaměří svou pozornost na některá specifika dopadů existence jednoduchého a nutného společenství na soudní řízení oproti české právní úpravě. Pro jednoduché společenství dle ustanovení § 61 dZPO platí, že nestanoví-li předpisy občanského práva nebo dZPO jinak, vystupují společníci vůči protistraně jako jednotlivci tak, že jednání jednoho společníka nejsou jinému ani ve prospěch, ani v neprospěch. Inspirační zdroj pro rakouskou úpravu je zřetelný. K postavení nutných společníků pak ustanovení § 62 odst. 1 *in fine* dZPO uvádí, že zmeškají-li někteří společníci termín (*jednání*) či lhůtu, považují se za zastoupené těmi společníky, kteří nemeškají. Co se týče jednoduchého společenství, autor považuje za vhodné pouze zmínit, že podle názoru německé právní doktríny může být jeden ze společníků bez omezení vyslýchán k věci jiného společníka jako svědek; převažující mínění je přitom takové, že uplatnitelnost svědecké výpovědi má být omezena na skutečnosti významné pouze pro proces onoho jiného společníka.¹⁸⁷ Velice zajímavé je však pozorovat důsledky nutného společenství, které se v jedné podstatné otázce významně liší od české úpravy. V Německu totiž lze i bez souhlasu oněch meškajících společníků uznat nárok, vzdát se jej, změnit žalobu a vzít ji zpět, což je opačné řešení než to, které bylo zvoleno v OSŘ. Argumentuje se tím, že se jedná čistě o procesní úkony, a hmotněprávní dispoziční oprávnění tak nemohou hrát roli. Jiná je situace v případě započtení či narovnání, jež mají hmotněprávní povahu; zde je souhlas meškajícího společníka pro účinnost úkonů nutný.¹⁸⁸ S uvedeným přístupem není autor zcela srozuměn a na tomto místě oceňuje jindy kritizovanou českou úpravu procesního společenství výslovně vyžadující pro uvedené dispoziční úkony souhlas všech nerozlučných společníků. Je sice pravdou, že jde o úkony

¹⁸⁵ ZEISS, W., SCHREIBER, K. Op. cit. sub. 179, s. 295.

¹⁸⁶ Tamtéž, s. 296.

¹⁸⁷ KRÜGER, W., RAUSCHER, T. Op. cit. sub. 176, komentář k § 61, marg. č. 8.

¹⁸⁸ Tamtéž, komentář k § 62, marg. č. 43.

procesní, ale v důsledku jejich uplatnění bude zasaženo do hmotněprávní sféry meškajícího společníka.

Německá právní teorie rovněž rozlišuje mezi počátečním (*ursprüngliche*) a dodatečným (*nachträgliche*) společenstvím; zde však oproti Rakousku s tím rozdílem, že za takto dodatečně vzniklé společenství jednoznačně považuje i spojení více procesů ke společnému projednání a rozhodnutí soudem,¹⁸⁹ přičemž o přípustnosti vzniku subjektivní kumulace nastíněným způsobem není pochyb ani v České republice. Lze tak říci, že pohled rakouské právní teorie je v tomto ohledu vcelku unikátní.

Je možné uzavřít, že také německá právní úprava subjektivní kumulace je v mnohých ohledech detailnější než ta česká; otázkou zde zůstává, je-li třeba zákonem normovat rozličné skutkové podstaty samostatného společenství, když jejich rozlišování nemá pro soudní proces význam, přičemž navíc ani německá právní teorie v mnohých případech není zajedno v tom, pod kterou skutkovou podstatu ten který případ zařadit. Jako přinejmenším problemickou považuje autor skutečnost, že na rozdíl od české úpravy není pro účinnost některých dispozičních úkonů v nerozlučném společenství vyžadován princip jednomyslnosti.

2.8 Koncepce procesního společenství ve Švýcarsku

V případě Švýcarska nelze hovořit o inspiračním vlivu jeho procesněprávního kodexu na českou právní úpravu, neboť švýcarský civilní řád procesní (*Schweizerische Zivilprozessordnung*) (dále jen „sZPO“) byl přijat teprve v roce 2008. sZPO bývá nicméně ke komparaci taktéž užíván a dle autora je vhodné švýcarskou kodifikaci rovněž rozebrat, aby společně s tou německou a rakouskou utvořila ucelený obraz o koncepci procesního společenství v německojazyčných jurisdikcích.

Švýcarská právní úprava procesního společenství je oproti předcházejícím podkapitolám relativně stručná. Pozoruhodné je, že sZPO normuje nejdříve společenství nerozlučné, či „nutné“ (*notwendige Streitgenossenschaft*) a až posléze společenství jednoduché (*einfache Streitgenossenschaft*). Pro jednoduché společenství v souladu ustanovením čl. 71 odst. 1 sZPO platí, že je-li třeba posoudit práva a povinnosti spočívající na skutečnostech nebo právních důvodech téhož druhu, může žalovat nebo být žalováno společně několik osob. Zde tedy není nutné, aby byla kumulativně naplněna druhovost skutková i právní, nýbrž postačí buď jedno, nebo druhé. O skutečnosti či právní důvody téhož druhu se dle komentářové literatury jedná, pokud se vzhledem k podobnosti žalob jeví společné řízení jako přiměřené v zájmu procesní ekonomie a

¹⁸⁹ KRÜGER, W., RAUSCHER, T. Op. cit. sub. 176, komentář k § 59, marg. č. 20.

současně nehrozí nebezpečí „procesní nepřehlednosti“.¹⁹⁰ Švýcarská právní nauka přitom také dříve rozlišovala mezi samostatným společenstvím materiálním a formálním, v nedávné době se však tohoto rozlišování vzdala, jelikož již nadále nemá význam.¹⁹¹ Přesto je možné konstatovat, že ačkoliv je švýcarská úprava samostatného společenství mnohem jednodušší než odpovídající pravidla v německém a rakouském procesním právu, postihuje obdobný okruh případů.¹⁹² Ustanovení čl. 71 odst. 2 sZPO dále jednoduché společenství vylučuje, pokud jednotlivé nároky nemohou být projednány ve stejném druhu řízení (ve Švýcarsku se rozlišují tzv. řízení zjednodušená, běžná a sumární¹⁹³). Úprava místní příslušnosti při existenci pasivního jednoduchého společenství je vstřícná a pragmatická; podle ustanovení čl. 15 odst. 1 sZPO je společná místní příslušnost soudu založena, je-li soud místně příslušným alespoň pro jednoho ze společníků. Příkladem jednoduchého společenství budiž společenství několika spoluvlastníků žalujících škůdce o náhradu škody či společenství žalovaných solidárních dlužníků.¹⁹⁴

Také úprava nerozlučného společenství nikterak nediferencuje mezi určitými poddruhy; ustanovení čl. 70 odst. 1 sZPO prostě normuje, že je-li několik osob účastno na právním vztahu, jenž může být řešen pouze s účinkem pro všechny z nich, musí žalovat nebo být žalovány společně. Zda-li je existence nerozlučného společenství nutná, se posuzuje výhradně na základě hmotného práva a obvykle vyplývá z konkrétních hmotněprávních ustanovení nebo výjimečně z povahy věci. Výjimkou je v tomto ohledu institut hlavní intervence, který dle švýcarské nauky také vede ke vzniku nerozlučného společenství, ovšem vyplývá z práva procesního. Jako příklad nerozlučného společenství lze uvést společenství spolunájemců napadajících výpověď z nájmu danou jim pronajímatelem.¹⁹⁵

S účinkem jednoduchého společenství se sZPO ve svém ustanovení čl. 71 odst. 3 vypořádává tak, že každý společník může řízení vést nezávisle na ostatních. Důsledky tohoto pravidla v soudním řízení jsou obdobné jako v našem právním řádu; zajímavější je na tomto místě zabývat se opět spíše úpravou společenství nerozlučného. Z ustanovení čl. 70 odst. 2 sZPO se podává, že včas učiněné procesní úkony jednoho společníka mají účinky i pro společníky meškající, s výjimkou podávání opravných prostředků. K dispozičním úkonům se švýcarská nauka

¹⁹⁰ SUTTER-SOMM, T., HASENBÖHLER, F., LEUENBERGER, CH. *Kommentar zur Schweizerischen Zivilprozessordnung*. 3. Auflage. Zürich: Schulthess, 2016. Komentář k čl. 71, marg. č. 5. ISBN 978-3-7255-7193-2.

¹⁹¹ SUTTER-SOMM, T. *Schweizerisches Zivilprozessrecht*. Zürich-Basel-Genf: Schulthess, 2007. s. 49. ISBN 978-3-7255-5501-7.

¹⁹² LAVICKÝ, P. Op. cit. sub. 11, s. 27.

¹⁹³ SUTTER-SOMM, T., HASENBÖHLER, F., LEUENBERGER, CH. Op. cit. sub. 190, komentář k čl. 70, marg. č. 17.

¹⁹⁴ LAVICKÝ, P. Op. cit. sub. 11, s. 27.

¹⁹⁵ SUTTER-SOMM, T., HASENBÖHLER, F., LEUENBERGER, CH. Op. cit. sub. 190, komentář k čl. 70, marg. č. 39-41.

staví podobně jako u nás – vzhledem ke z hmotného práva vyplývající zásadě jednomyslnosti mají společníci rozhodovat o předmětu sporu jen společně. Z tohoto důvodu mohou jen společně podat žalobu, vzít ji zpět, uznat jí uplatňovaný nárok či rozhodnout o uzavření soudního smíru. Současně je společníku dána možnost učinit včasné prohlášení o tom, že v budoucnu vydaný rozsudek bezpodmínečně uzná. Pak nemůže dojít k zamítnutí žaloby z důvodu nedostatku aktivní či pasivní věcné legitimace, pokud společník není uveden jako účastník řízení; navíc přirozeně nebude vyžadován jeho souhlas s dispozičními úkony.¹⁹⁶ Toto v porovnání s ostatními rozebíranými právními úpravami ojedinělé pravidlo považuje autor za ideální prostředek pro „účastníka“, který se na vedení sporu nechce podílet, a zároveň, byl-li by v postavení žalobce, nechce bránit dostatečné aktivní věcné legitimaci a tím i meritornímu projednání žaloby. Ještě zajímavější je však švýcarský přístup k podávání opravných prostředků – jak bylo naznačeno, k jejich účinnému podání je vyžadován souhlas všech nerozlučných společníků. Dle soudu autora je důvodem zařazení předmětného ustanovení do sZPO pravděpodobně zabránění dalších nákladů soudního řízení, jež mohou být v zemi jako je Švýcarsko nepochybně rozsáhlé; komentářová literatura se k účelu ustanovení nevyjadřuje. Zároveň ono pravidlo ovšem působí v řízení i problémy: lze si představit, že lhůta k podání odvolání bude relativně krátká a v jejím rámci nebude možné získat souhlas všech společníků s podáním odvolání. Přitom otázka, zdali je souhlas možné získat i dodatečně po uběhnutí odvolací lhůty, je ve švýcarské procesněprávní teorii sporná.¹⁹⁷

Švýcarská regulace procesního společenství je bezesporu jednodušší než ta rakouská a německá, zároveň však nelze říct, že by byla méně propracovanější či nedopadala na obdobné situace subjektivní kumulace. Za zajímavé řešení považuje autor souhlas nerozlučného společníka s projednáním žaloby bez jeho participace na řízení. Vzhledem k relativní novosti sZPO nebyly některé sporné otázky týkající se procesního společenství doposud stran judikatury či právní teorie jednoznačně vyřešeny.

¹⁹⁶ SUTTER-SOMM, T., HASENBÖHLER, F., LEUENBERGER, CH. Op. cit. sub. 190, komentář k čl. 70, marg. č. 44-45.

¹⁹⁷ Tamtéž, komentář k čl. 70, marg. č. 50.

3. Hlavní intervence

Se subjektivní kumulací úzce souvisí i problematika procesního institutu hlavní intervence podle ustanovení § 91a OSŘ. To normuje, že kdo si činí nárok zcela nebo částečně na věc nebo právo, o nichž probíhá řízení mezi jinými osobami, může až do jeho pravomocného skončení podat žalobu proti těmto účastníkům. Winterová připomíná, že hlavní intervence má za následek zahájení nového řízení, na rozdíl od intervence vedlejší, jež představuje vstup do řízení již zahájeného. Smyslem hlavní intervence je, aby byl spor o právo k témuž předmětu řízení mezi více osobami vyřešen najednou,¹⁹⁸ obecněji vzato má tedy rozebíraný procesní institut přispět k naplňování požadavku procesní ekonomie v civilním řízení. Dvořák k tomuto přidává další důvod, jímž je předcházení vydání obsahově rozporných rozsudků; neexistovala-li by hlavní intervence, byla by ona třetí osoba nucena podat samostatné žaloby vůči oběma účastníkům a vydání obsahově rozporných rozsudků by tak nebylo možné vyloučit.¹⁹⁹

Za zmínku stojí, že znění předmětného ustanovení bylo téměř slovo od slova převzato z ČRS 1895. Lavický právě v tomto vidí vysvětlení poněkud archaické terminologie; jelikož byl v moderní procesualistice dávno překonán materiální náhled na předmět sporu, není předmětem sporu nadále věc či právo, ale nárok ve významu ryze procesním.²⁰⁰ Do OSŘ se právní úprava hlavní intervence dostala až s jeho novelou účinnou od 1. 1. 2001, což ovšem neznamená, že by na hlavní intervenci v dřívějších dobách v českém civilním procesu nebylo možné narazit. Například Handl s Rubešem ve svém komentáři k OSŘ z roku 1985 k hlavní intervenci uvádějí, že ji zákon sice neupravoval, ale ani nevylučoval.²⁰¹

Klasickým případem procesů, v nichž dochází k podání intervenční žaloby, bývají řízení zahájená na základě žaloby o vydání věci, v kterých se dva účastníci prou o své právo věc držet, přičemž vně stojící třetí osoba se domnívá, že předmětné právo náleží jí. Hlavní intervenci je však možné uplatnit i v některých dalších řízeních, jako je řízení o splnění povinnosti nebo u pozitivních určovacích žalob. V případě negativních určovacích žalob a ve statusových věcech však hlavní intervence z logiky věci myslitelná není.²⁰²

Literatura pak hlavní intervenci, resp. vzniklou procesní situaci považuje za jednu z forem společenství účastníků výslovně upravenou zákonem.²⁰³ To proto, že účastníci původního řízení se v řízení zahájeném na základě intervenční žaloby stávají spolčovníky na straně žalované.

¹⁹⁸ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. et al. Op. cit. sub. 2, s. 150.

¹⁹⁹ DVOŘÁK, B. In: LAVICKÝ, P. et al. Op. cit. sub. 43, s. 222.

²⁰⁰ LAVICKÝ, P. In: DAVID, L., HRUŠÁKOVÁ, M. et al. Op. cit. sub. 58, s. 366.

²⁰¹ HANDL, V., RUBEŠ, J. et al. Op. cit. sub. 32, s. 404.

²⁰² TREBATICÝ, P., JANEK, K., VANČUROVÁ, K. In: JIRSA, J. et al. *Občanský soudní řád, 2. část: Soudcovský komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2023. s. 68.

²⁰³ PŘIDAL, O. In: SVOBODA, K., SMOLÍK, P. et al. Op. cit. sub. 52, s. 469.

Vzhledem k tomu, že se jedná o specifický případ subjektivní kumulace, jež vyplývá z procesního práva, je vhodné se blíže zabývat charakterem vzniklého procesního společenství, jak bude učiněno na dalších stránkách práce.

Současně je však třeba odmítnout některými autory zastávané stanovisko, že je jednou z forem společenství účastníků i vedlejší intervence podle ustanovení § 93 OSŘ.²⁰⁴ To, že má vedlejší intervenient podle uvedeného ustanovení stejná práva a povinnosti jako účastník, k němuž se jako podporovatel připojuje, ještě neznamena, že je plnohodnotným účastníkem řízení ve smyslu ustanovení § 91 OSŘ. Právě naopak – ze zákonné formulace, že vedlejší účastník „jedná toliko sám za sebe“, lze jednoznačně dovozovat, že se nestává společníkem účastníka, na jehož stranu vstoupil do probíhajícího řízení.²⁰⁵ Jiná je situace v případě tzv. výjimečné vedlejší intervence, jež vede ke vzniku nerozlučného společenství, kterou české právo znalo v dobách platnosti ČRS 1895 a k níž se znovu hlásí autoři VZ ČRS (viz níže).

3.1 Stručně k intervenční žalobě a jejím důsledkům

Předpokladem přípustnosti hlavní intervence je v první řadě existence již probíhajícího sporného řízení, jehož předmětem musí být spor o totožné právo, jehož se má v úmyslu domáhat hlavní intervenient. Ten musí být třetí osobou odlišnou od účastníků probíhajícího řízení, která „*je přesvědčena, že nikoli účastníci již zahájeného řízení, ale právě ona je ve sféře hmotného práva nositelem konkrétního subjektivního oprávnění vztahujícího se k předmětu tohoto již probíhajícího řízení.*“ Konečně musí tato osoba učinit dispoziční úkon směřující k zahájení nového řízení proti účastníkům řízení původního, tedy podat intervenční žalobu.²⁰⁶

Petit intervenční žaloby, na jejímž základě je zahájeno ono nové řízení, nemusí být nutně shodný s petitem žaloby původního řízení; má ovšem představovat konečné řešení právního vztahu či práva, o nichž je probíhající řízení vedeno. Současně institut hlavní intervence dle části soudní praxe vyžaduje, aby byl shodný žalobní petit směřován proti všem účastníkům probíhajícího řízení, jinak nemůže být intervenční žaloba úspěšná.²⁰⁷ Další judikatura je však se závěrem z předchozí věty v přímém rozporu a zastává opačný právní názor, tedy že žalobní petit intervenční žaloby nemusí vůči každému ze společníků (účastníků původního řízení) znít shodně.²⁰⁸ Autor se přiklání k druhému stanovisku, přičemž odpovídající argumentaci ještě přiblíží v následující podkapitole.

²⁰⁴ DRÁPAL, L. In: DRÁPAL, L., BUREŠ, J. et al. Op. cit. sub. 47, s. 605.

²⁰⁵ ŠÍNOVÁ, R. a JURÁŠ, M. Op. cit. sub. 8, s. 178-179.

²⁰⁶ Tamtéž, s. 172.

²⁰⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 3. 2009, sp. zn. 28 Cdo 1042/2008.

²⁰⁸ Usnesení Ústavního soudu ze dne 17. 8. 2020, sp. zn. III. ÚS 2406/20.

Po podání intervenční žaloby vedle sebe bez dalšího paralelně probíhají dvě samostatná řízení. Za přinejmenším problematickou pak lze považovat skutečnost, že zákon soudu nepřikazuje obě řízení spojit. Podle ustanovení § 112 odst. 1 OSŘ má toliko takovou možnost, ne ovšem povinnost. Kupříkladu Svoboda tento stav kritizuje a mj. právě v něm vidí důvod velice omezeného užívání institutu hlavní intervence v praxi, přičemž navrhuje novelizaci OSŘ v tom smyslu, že by buďto byla zavedena povinnost soudu připojit hlavní intervenci k původnímu řízení, nebo by ke spojení řízení dokonce docházelo *ex lege*.²⁰⁹

Institut hlavní intervence by přirozeně bylo možné rozebrat daleko podrobněji, to však není účelem této diplomové práce. Autor se tak nyní zaměří na povahu procesního společenství, jež v řízení o hlavní intervenci vzniká mezi účastníky napadeného řízení.

3.2 Postavení účastníků původního řízení v řízení o hlavní intervenci

V odborné literatuře lze ohledně charakteru společenství vzniklého mezi účastníky původního řízení buď narazit na různorodé závěry, nebo se s povahou společenství vůbec nevypořádává. Přitom určení, o který typ subjektivní kumulace se jedná, je důležitým předpokladem pro posuzování procesních úkonů společníků v rozepři.

Někteří autoři zastávají bez bližšího odůvodnění stanovisko, že jde mezi žalovanými o společenství nerozlučné.²¹⁰

Šínová s Jurášem k tomuto uvádějí, že problematičnost posouzení povahy vznikajícího procesního společenství je třeba spatřovat v tom, že jediné zákonem uznávané třídění společenství na samostatné a nerozlučné je založeno na hmotněprávní stránce věci; v případě hlavní intervence jde však o specifický procesní institut, v jehož rámci jsou společníci pasivně legitimováni procesně – obecně mezi nimi tedy není dán nedělitelný hmotněprávní vztah, kterýžto by odůvodňoval označení společenství za nerozlučné. Zároveň však v případě úspěšné reivindikační žaloby podané intervenientem proti účastníkům původního řízení uloží soud povinnost věc vydat všem z nich; obdobně soud podle autora rozhodne shodně vůči těmto účastníkům v případě pozitivní určovací žaloby hlavního intervenienta – např. určí, že ani jeden z nich není vlastníkem věci. Pak by vzniklá subjektivní kumulace znaky společenství nerozlučného naplňovala. Jelikož musí hlavní intervenient směřovat žalobu proti všem účastníkům napadeného řízení, lze jimi tvořený druh subjektivní kumulace v teoretické rovině označit za společenství nucené.²¹¹

²⁰⁹ SVOBODA, K. *Hlavní intervence. Co s ní?* Ekonom, 25. 4. 2007.

²¹⁰ ZAHRADNÍKOVÁ, R. et al. *Civilní právo procesní*. 3. aktualizované vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018. s. 120. ISBN: 978-80-7380-714-6.

²¹¹ ŠÍNOVÁ, R. a JURÁŠ, M. Op. cit. sub. 8, s. 174.

Dvořák se k dané problematice vyjadřuje tak, že žalobce (žalobci) a žalovaný (žalovaní) základního procesu vystupují v řízení o hlavní intervenci jako nerozluční společníci, avšak zvláštnost jimi založeného procesního společenství tkví v tom, že petit žaloby hlavního intervenienta nemusí vůči každému z nich znít shodně. Za příklad dává situaci, kdy se hlavní intervenient rozporující platnost postoupení své pohledávky bude vůči žalobci z původního procesu domáhat určení, že není věřitelem pohledávky, zároveň však bude po žalovaném z původního procesu jakožto dlužníku požadovat splnění předmětného dluhu. Vzhledem k nastíněné situaci je nutné označit za nesprávný paušální judikaturní závěr, že petit žaloby o hlavní intervenci má být stejný vůči všem účastníkům napadeného řízení.²¹²

Na základě výše uvedeného je autor nucen uzavřít, že společenství vznikající mezi účastníky původního řízení v řízení o vůči nim směřující intervenční žalobě nelze označit za nerozlučné, jelikož není nutné, aby petit intervenční žaloby, a v končeném důsledku i meritorní rozsudek vyznívaly vůči účastníkům původního řízení stejně. To pak vzhledem k jediným dvěma druhům procesního společenství zakotveným v OSŘ autora vede k závěru, že účastníci původního řízení tvoří v řízení intervenčním samostatné společenství. Takto se ke vzniklému typu procesního společenství staví například i rakouská komentářová literatura, která jej považuje za materiální jednoduché společenství podle ustanovení § 11 odst. 1 öZPO, nikoliv za jednotou stranu sporu, protože *„nárok ani rozsudek nemusí být uplatněn, resp. vydán vůči každému z nich ve stejném smyslu“*.²¹³ Jelikož institut hlavní intervence je v rakouském právním řádu prakticky totožný jako v civilněprocesním právu českém,²¹⁴ nemá autor důvod pochybovat o uplatnitelnosti uvedeného závěru i v rámci právního řádu českého.

Jak však bylo možné pozorovat, určení, o jaký typ společenství se ve výše rozebírané situaci jedná, zdaleka není jednoznačné. Na vině je již mnohokrát skloňovaná stručnost právní úpravy procesního společenství, jež zná pouze společenství samostatné a nerozlučné, kteréžto dělení se však odvíjí od hmotněprávního předmětu sporu a není tak snadno přenositelné na případ hlavní intervence pramenící z procesního práva. V teoretické rovině by pak subjektivní kumulaci vzniklou na základě hlavní intervence bylo možné označit za společenství samostatné nucené, přičemž však autor připomíná, že jde toliko o koncept teoretický nemající oporu v zákoně.

²¹² DVOŘÁK, B. In: LAVICKÝ, P. et al. Op. cit. sub. 43, s. 225

²¹³ FASCHING, H. W., KONECNY, A. Op. cit. sub. 160, s. 429.

²¹⁴ ŠÍNOVÁ, R. a JURÁŠ, M. Op. cit. sub. 8, s. 184.

4. Věcný záměr civilního řádu soudního

Po událostech roku 1989 bylo vzhledem k ideologickým změnám přirozeně nutné zreformovat celé odvětví civilního procesu. Četné novely OSŘ však řešily pouze problémy nejvíce aktuální a naléhavé; jelikož je náš procesněprávní kodex svým pojetím i strukturou poplatný právu totalitního státu, jsou novelizační možnosti navíc poměrně omezené. Winterová proto uzavírá, že se v dnešních společenských podmínkách jeví nová kodifikace civilního procesu naprosto nezbytnou, přičemž za společný základ budoucích obsahových změn považuje úsilí o zefektivnění procesu z hlediska jeho rychlosti, hospodárnosti a funkčnosti.²¹⁵

Z nastíněných důvodů byla v relativně nedávné době ustanovena expertní pracovní skupina, která pod vedením docenta Lavického zpracovala VZ ČŘS jakožto koncepční dokument, jenž by měl být předlohou pro novou kodifikaci civilního soudního řízení. Ačkoliv si je autor vědom, že přijetí onoho nového kodexu je za současné konstelace bohužel znovu v nedohlednu²¹⁶, obsahuje dle jeho názoru VZ ČŘS ve vztahu ke společenství účastníků některé body, jež považuje za vhodné v krátkosti vylíčit a okomentovat, přičemž se zaměří na ty, jež se oproti dosavadní úpravě snaží civilní proces určitým způsobem inovovat.

VZ ČŘS si všímá, že současná úprava procesního společenství nestanoví naprosto žádné předpoklady jeho přípustnosti a žalobce (žalobci) tak může založit aktivní či pasivní samostatné společenství bez toho, že by mezi jím (jimi) uplatněnými nároky vůči jedné či více osobám byla dána přinejmenším skutková souvislost. Jelikož se jedná o nedostatek právní úpravy, jehož mohou žalobci v krajních případech dokonce zneužívat k obcházení pravidel o místní příslušnosti soudu, VZ ČŘS navrhuje vrátit se k lehce zjednodušenému řešení zakotvenému v ČŘS 1895, resp. öZPO. Jeho bod 85. stanoví, že „[n]ěkolik osob může společně žalovat nebo být žalováno, pokud jejich nároky po skutkové stránce souvisí.“ Autoři se tímto snaží mířit na účel úpravy samostatného společenství, jímž je hospodárnost řízení a snaha předcházet vydávání obsahově si odporujících rozhodnutí. Zároveň však nebyla jako alternativní podmínka pro založení samostatného společenství zvolena právní souvislost mezi uplatňovanými nároky; to kvůli tomu, že právní souvislost je zpravidla dána souvislostí skutkovou a vyjádření právní souvislosti je tak nadbytečné.²¹⁷ Dále se v bodě 86. VZ ČŘS mj. navrhuje stanovit, že „procesní úkony či zmeškání některého společníka nejsou jinému společníkovi ani na prospěch, ani na újmu.“, což má lépe než současná právní úprava vystihnout, že procesní úkony jednoho společníka nemají vliv na postavení společníků ostatních; bod 87 VZ ČŘS pak (pro oba druhy společenství) navrhuje stanovit, že

²¹⁵ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. et al. Op. cit. sub. 2, s. 55-56.

²¹⁶ K tomuto autora vede zejména informace od vedoucího diplomové práce, který je rovněž spoluautorem VZ ČŘS.

²¹⁷ LAVICKÝ, P. et al. *Věcný záměr civilního řádu soudního*. Finální znění 2. verze. s. 142-144.

procesní úkony jednoho společníka týkající se postupu v řízení působí i vůči společníkům ostatním.²¹⁸ V obou posledně uvedených bodech je zřetelná inspirace rakouskou právní úpravou.

Co se týče nerozlučného společenství, VZ ČŘS se snaží tento institut přesněji vymezit, když oproti současné úpravě v bodě 88. výslovně stanoví, že vztahují-li se účinky rozhodnutí podle povahy právního vztahu jednotně na všechny společníky, tvoří jednotnou stranu.²¹⁹ Jak autor dříve uváděl, současné pravidlo, že se rozsudek musí vztahovat na všechny účastníky, totiž platí pro oba druhy společenství. Opět lze zřetelně pozorovat inspiraci rakouským právem; nerozluční společníci jsou návrhem pojati jako jednotná strana sporu (*einheitliche Streitpartei*), čímž je podle autorů zároveň vyloučena existence třetího druhu společenství v souladu s logickým principem *tertium non datur*.²²⁰ Ostatně i některé další části navrhovaného ustanovení o nerozlučném společenství byly převzaty z rakouské právní vědy a praxe: pro odporující si procesní úkony společníků se uplatní princip příznivosti (*Günstigkeitsprinzip*, známý také jako *formelles Schutzprinzip*) a při nečinnosti některých společníků jsou tito zastoupeni činnými podle principu reprezentace (*Repräsentationsprinzip*). Princip jednomyslnosti má být ve vztahu k současnou úpravou vyjmenovaným dispozičním úkonům aplikován nadále,²²¹ což autor oceňuje, jelikož, jak vyplynulo z komparace, kupříkladu v Německu je zastáván odlišný přístup.

Jedním z cílů VZ ČŘS je dát soudcům větší důvěru, což by se mělo projevat také v úpravě rozkazního řízení: napříště by již zákon za předpokladu existence samostatného společenství nevyžadoval zrušení platebního rozkazu při podání odporu pouze jedním ze žalovaných. Soudci by totiž měli spolehlivě poznat, o jaký druh společenství se v řízení jedná.²²² Na tuto problematiku bylo prací poukázáno a autor proto tento návrh jejího řešení podporuje.

Ohledně dosavadní úpravy hlavní intervence si autoři VZ ČŘS všímají, že v ní převažuje nesprávný právní názor, dle něhož by petit žaloby z hlavní intervence měl být shodný vůči všem žalovaným (viz výše); dále v souladu s autorem nabídnutou argumentací uzavírají, že jde v případě oněch žalovaných o společenství samostatné. Zároveň však uvádějí, že doplňovat právní úpravu o výslovné řešení předmětných otázek se nejeví být vhodné, když by změna nesprávného výkladu právní praxe měla zůstat výzvou pro právní vědu.²²³ Tímto závěrem si autor není zcela jist, když od přijetí novely OSŘ, jíž došlo k výslovnému zařazení institutu hlavní intervence do civilního

²¹⁸ LAVICKÝ, P. et al. Op. cit. sub. 217, s. 144-145.

²¹⁹ Tamtéž.

²²⁰ LAVICKÝ, P. et al. *Vybrané instituty obecné části návrhu věcného záměru ČŘS*. Právní rozhledy, 2021, č. 3. s. 77.

²²¹ LAVICKÝ, P. et al. Op. cit. sub. 217, s. 146.

²²² Tamtéž, s. 39.

²²³ Tamtéž, s. 147.

procesu, uběhlo již více než dvacet let a dle autorova názoru se právní věda s uvedenými otázkami doposud nebyla schopna uspokojivě vypořádat.

V neposlední řadě je vhodné vyzdvihnout navrhované znovuzavedení institutu výjimečné vedlejší intervence, jenž je i v současnosti užíván v německojazyčných právních řádech. Podstatou výjimečné vedlejší intervence je, že se vedlejšímu intervenientovi dostává postavení nikoliv pouhého pomocníka či podporovatele účastníka, ale nerozlučného společníka v rozepři se všemi oprávněními a povinnostmi s tím souvisejícími, to vzhledem k tomu, že rozsudek má mít dle povahy právního vztahu právní účinky i na právní vztah intervenienta k odpůrci jím podporované strany. Uvedená situace je představitelná například v řízení o podlužnické žalobě dle ustanovení § 315 OSŘ, v němž účinky právní moci rozsudku dopadají i na povinného.²²⁴ Praktický dopad pak spočívá v tom, že vzhledem ke svému silnějšímu postavení může výjimečný vedlejší intervenient vznášet procesní návrhy, s nimiž podporovaná strana nesouhlasí, tedy i podávat opravné prostředky.²²⁵

Obecně vzato lze bezesporu ocenit mnohé návrhy vztahující se k procesnímu společenství, jež autoři VZ ČŘS učinili. Tyto cílí na zdokonalení a zefektivnění civilního procesu a snaží se jednou provždy vyřešit některé otázky, jež jsou v dosavadní právní úpravě zejména vzhledem k její stručnosti sporné či jinak nedořešené. V několika případech si nelze nevšimnout poměrně zřetelné inspirace rakouským procesním právem, a proto by se v (čistě hypotetickém) případě přijetí nové civilněprocesní kodifikace ve znění navrhovaném VZ ČŘS nemuselo v těchto případech jednat o úpravu zcela neznámou, když na našem území platila až do roku 1950 ve formě ČŘS 1895.

²²⁴ LAVICKÝ, P. et al. Op. cit. sub. 217, s. 152.

²²⁵ LAVICKÁ, P. *Vedlejší intervence a opravné prostředky v civilním řízení*. Časopis pro právní vědu a praxi, 1/2019, s. 85.

Závěr

Účelem autorem předkládané diplomové práce bylo představení institutu procesního společenství, důkladná analýza jeho zakotvení v civilním řízení sporném a s tím souvisejících důsledků v soudním procesu, včetně praktických problémů a nejasností s aplikací předmětného institutu spojených. Ve vztahu k těmto různorodým problematikám se autor pokusil některé sporné otázky objasnit a navrhnout řešení, která by mohla napomoci plnohodnotnějšímu prosazení účelu existence institutu procesního společenství v civilním řízení.

Na základě první kapitoly, jež představovala historický pohled na institut společenství účastníků a jeho vývoj v na sebe navazujících procesněprávních kodexech, došel autor k tomu, že procesní společenství je institutem existujícím ve více či méně obdobné podobě již po delší dobu. Minimálně dělení společenství na samostatné a nerozlučné znalo právo účinné na našem území již v 19. století, zároveň však autor zjistil, že současná relativně strohá právní úprava procesního společenství obsažená v ustanovení § 91 OSŘ nevystihuje všechny definiční prvky předmětného institutu zcela přesně a může být příčinou některých nejasností. To může být s podivem vzhledem k tomu, že původní rakousko-uherská právní úprava společenství v rozepři byla relativně propracovanější a některé z prací popisovaných problému výslovně řešila.

Jádrem celé diplomové práce byla nejobsáhlejší kapitola věnovaná současné teorii a praxi subjektivní kumulace. Tato byla uvozena mj. odlišením rozebíraného institutu od hromadného řízení, důvody existence procesního společenství, způsoby jeho vzniku a zániku a související problematikou místní příslušnosti. Následně autor podrobil zevrubné analýze zákonem rozlišované druhy procesního společenství – samostatné a nerozlučné, přičemž tyto doplnil přehledem judikatury věnující se nejčastějším případům zmiňovaných druhů procesního společenství.

Po vykonané analýze může autor ve vztahu ke společenství samostatnému konstatovat, že za největší problém současné právní úpravy považuje nestanovení mantinelů pro přípustnost kumulace jednotlivých žalobních nároků, což žalobcům může otevírat možnost slučovat do jednoho řízení i takové, jejichž souvislost je nedostatečná a bylo by je vhodnější projednávat v samostatných řízeních. Vedle toho zákon výslovně nestanoví pravidla pro posuzování odporujících si procesních úkonů společníků (nedisponujících s řízením), což platí i o společenství nerozlučném. V jeho případě se pak autor dotknul procesních úkonů disponujících s řízením a zdůvodnil, proč oproti názorům některých autorů úpravu obsaženou v ustanovení § 91 odst. 2 *in fine* OSŘ nepovažuje za taxativní. Pozornost byla částečně upřena rovněž na institut přistoupení účastníka řešící nedostatek věcné legitimace strany sporu.

Práce rozebrala také problematiku tzv. určitého vypořádání vztahu mezi společníky, kde se autor blíže věnoval povaze vzniklé subjektivní kumulace; v tomto ohledu autor odmítá dotváření jakéhosi třetího druhu procesního společenství, který z našeho procesněprávního kodexu nevyplývá. Obdobně bylo třeba vypořádat se s charakterem společenství v rozepři vznikajícím mezi společníky původního řízení poté, co vůči nim hlavní intervenient směřuje svou intervenční žalobu. I zde došel autor na základě výše uvedených argumentů k tomu, že je vzniklé společenství účastníků nutné považovat za samostatné. Stranou nezůstaly také otázky pojící se k placení a náhradě nákladů řízení v poměrech procesního společenství.

Podstatnou část diplomové práce věnoval autor také koncepci procesního společenství v nám blízkých německojazyčných jurisdikcích. V nich je předmětný institut upraven podobným způsobem jako v českém právním řádu, v některých ohledech by však šlo hovořit právní úpravě přesnější, která pamatuje na českým právem neřešené problémy. Někdy však naopak může být „méně více“, a autor tak například nepovažuje za nutné striktní rozlišování mezi jednotlivými skutkovými podstatami materiálního jednoduchého společenství, jak je tomu v právu rakouském, či obecněji mezi skutkovými podstatami jednoduchého společenství v právu německém; jak ukázala část věnovaná švýcarské právní úpravě, i jednodušší formulace mohou postihovat srovnatelnou masu případů subjektivní kumulace. Podstatné v každém případě bude, aby byl naplněn hlavní účel existence samostatného společenství, jímž je hospodárnost řízení.

V poslední kapitole autor ve stručnosti nastínil nápady, s nimiž přišel kolektiv autorů VZ ČŘS, přičemž v mnohých případech jsou tyto částečně inspirovány na našem území dříve platnou rakouskou právní úpravou. I přes v současné době do značné míry stagnující legislativní snahy o přijetí nové kodifikace civilního procesu autor nepochybuje o vhodnosti nastíněných řešení, které jsou konec konců mnohdy v souladu s autorem zjištěnými nedostatky právní úpravy procesního společenství v OSŘ.

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

- COUFALÍK, P., DOBROVOLNÁ, E. et al. *Součinnost třetích osob při dokazování v civilním soudním řízení*. Brno: Masarykova univerzita, 2018. ISBN 978-80-210-9152-8.
- COUFALÍK, P. *Procesněprávní vztah*. Praha: C. H. Beck, 2020. ISBN: 978-80-7400-786-6.
- DAVID, L., HRUŠÁKOVÁ, M. et al. *Občanský soudní řád: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2009.
- DRÁPAL, L., BUREŠ, J. et al. *Občanský soudní řád I, II. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2009.
- DVOŘÁK, B. *Právní moc civilních soudních rozhodnutí*. Praha: C. H. Beck, 2008. ISBN: 978-80-7400-095-9.
- FASCHING, H. W., KONECNY, A. *Kommentar zu den Zivilprozeßgesetzen*. 3. Auflage. Wien: Manz, 2004.
- HANDL, V., RUBEŠ, J. et al. *Občanský soudní řád: Komentář. I. díl*. Praha: Panorama, 1985.
- HENDRYCH, D. *Právníký slovník*. 3., podstatně rozšířené vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN: 978-80-7400-059-1.
- HORA, V., SPÁČIL, J., ed. *Československé civilní právo procesní: II. díl*. Praha: Wolters Kluwer, 2010. ISBN: 978-80-7357-540-3.
- JIRSA, J. et al. *Občanský soudní řád, 2. část: Soudcovský komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2023.
- KODEK, G. E., MAYR, P. G. *Zivilprozessrecht*. 4. Auflage. Wien: Facultas, 2018. ISBN: 978-3-7089-1736-8.
- KRÜGER, W., RAUSCHER, T. *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung*. 6. Auflage. München: C.H. Beck, 2020. ISBN: 978-3-406-74520-1.
- LAVICKÝ, P. et al. *Občanský soudní řád: Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2016.
- OTT, E., SPÁČIL, J., ed. *Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního. Díl I., část všeobecná*. Praha: Wolters Kluwer, 2012. ISBN: 978-80-7357-896-1.
- RUBEŠ, J. et al. *Komentář k občanskému soudnímu řádu. Díl druhý*. Praha: Orbis, 1959.
- RUBEŠ, J. et al. *Občanský soudní řád: komentář. Díl I*. Praha: Orbis, 1970.

- STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P. *Civilní proces a organizace soudnictví*. Brno: Masarykova Univerzita, 2003. ISBN: 80-210-3271-5.
- SUTTER-SOMM, T., HASENBÖHLER, F., LEUENBERGER, CH. *Kommentar zur Schweizerischen Zivilprozessordnung*. 3. Auflage. Zürich: Schulthess, 2016. ISBN: 978-3-7255-7193-2.
- SUTTER-SOMM, T. *Schweizerisches Zivilprozessrecht*. Zürich-Basel-Genf: Schulthess, 2007. ISBN: 978-3-7255-5501-7.
- SVOBODA, K., SMOLÍK, P. et al. *Občanský soudní řád. Komentář*. 3. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022.
- SVOBODA, K. *Opravné prostředky: civilní proces z pohledu účastníka*. Praha: C. H. Beck, 2020. ISBN: 978-80-7400-744-3.
- SVOBODA, K. *Řízení v prvním stupni: civilní proces z pohledu účastníka*. Praha: C. H. Beck, 2019. ISBN: 978-80-7400-733-0.
- ŠÍNOVÁ, R., HAMUĽÁKOVÁ, K. et al. *Civilní proces: Obecná část a sporné řízení*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. ISBN: 978-80-7400-787-3.
- ŠÍNOVÁ, R. a JURÁŠ., M. *Účastenství v civilním soudním řízení*. Praha: Leges, 2015. ISBN: 978-80-87576-78-6.
- ŠTAJGR, F. *Občanské právo procesní*. Praha: Orbis, 1968.
- ŠTAJGR, F. *Učebnice občanského práva procesního*. Praha: Orbis, 1955.
- WALTR, R. *Zákon o soudních poplatcích. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012.
- WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ., A. et al. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018. ISBN: 978-80-7502-298-1.
- ZAHRADNÍKOVÁ, R. et al. *Civilní právo procesní*. 3. aktualizované vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018. ISBN: 978-80-7380-714-6.
- ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Pojmové znaky civilního procesu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017. ISBN: 978-80-7380-538-8.
- ZEISS, W., SCHREIBER, K. *Zivilprozessrecht*. 12. Auflage. Mohr Siebeck, 2012. ISBN: 978-3-16-153149-1.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

LAVICKÝ, P. et al. *Věcný záměr civilního řádu soudního*. Finální znění 2. verze. Dostupné online

na https://justice.cz/documents/12681/2872506/V%C4%9Bcn%C3%BD+z%C3%A1m%C4%9Br_fin%C3%A1ln%C3%AD+verze+_prosinec+2020.pdf/83cdd87e-18c5-41e9-948e-8defa2525adb

MÜLLER, J., FORST, A. *K aktuální podobě návrhu zákona o hromadném řízení*. epravo.cz, 19. 4. 2023. Dostupné online na <https://www.epravo.cz/top/clanky/k-aktualni-podobenavrhuzakona-o-hromadnem-rizeni-116324.html?mail>

SVOBODA, K. *Hlavní intervence. Co s ní?* Ekonom, 25. 4. 2007. Dostupné online na <https://pravniciradce.ekonom.cz/c1-20974810-hlavni-intervence-co-s-ni>

3. Seznam použitých právních předpisů

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 142.1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních (občanský soudní řád)

Zákon č. 111/1895 Ř. z., o vykonávání moci soudní a o příslušnosti řádných soudů v občanských věcech právních (jurisdikční norma)

Zákon č. 113/1895 Ř. z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních (civilní řád soudní)

Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2020/1828 ze dne 25. listopadu 2020 o zástupných žalobách na ochranu kolektivních zájmů spotřebitelů a o zrušení směrnice 2009/22/ES

Civilní řád procesní Rakouské republiky (Gesetz Nr. 113/1895, über das gerichtliche Verfahren in bürgerlichen Rechtsstreitigkeiten)

Civilní řád procesní Spolkové republiky Německo (Zivilprozessordnung)

Civilní řád procesní Švýcarské konfederace (Schweizerische Zivilprozessordnung)

4. Seznam použité judikatury

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 9. 2017, sp. zn. 26 Cdo 5939/2016

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2011, sp. zn. 25 Cdo 5272/2008

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2010, sp. zn. 30 Cdo 4581/2009

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2008, sp. zn. 30 Cdo 1648/2007

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 1. 2006, sp. zn. 21 Cdo 569/2005

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 1. 2006, sp. zn. 21 Cdo 20/2005

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 1. 2004, sp. zn. 32 Odo 624/2002

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 4. 2003, sp. zn. 25 Cdo 1520/2001

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 24. 1. 1975, sp. zn. 3 Cz 5/75

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 6. 2018, sp. zn. 30 Cdo 3488/2017

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 3. 2018, sp. zn. 29 Cdo 1668/2016

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2017, sp. zn. 28 Cdo 2692/2016

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 9. 2017, sp. zn. 21 Cdo 1088/2017

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2017, sp. zn. 29 Cdo 2740/2016

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 8. 2017, sp. zn. 32 Cdo 669/2017

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 11. 2016, sp. zn. 21 Cdo 5145/2015

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 3. 2016, sp. zn. 21 Cdo 5734/2015

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 3. 2014, sp. zn. 28 Cdo 744/2014

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 10. 2012, sp. zn. 21 Nd 299/2012

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 1. 2012, sp. zn. 30 Cdo 3550/2010

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 1. 2012, sp. zn. 20 Cdo 2619/2011

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2011, sp. zn. 22 Cdo 2967/2009

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 9. 2010, sp. zn. 33 Cdo 4262/2008
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 3. 2009, sp. zn. 28 Cdo 1042/2008
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2008, sp. zn. 33 Odo 1131/2006
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 5. 2008, sp. zn. 29 Odo 833/2006
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 5. 2007, sp. zn. 21 Cdo 2088/2006
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 1. 2007, sp. zn. 20 Cdo 670/2006
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 7. 2005, sp. zn. 30 Cdo 1383/2005
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 3. 2005, sp. zn. 29 Odo 355/2004
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 9. 2003, sp. zn. 26 Cdo 2351/2002
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 3. 1999, sp. zn. 2 Odon 176/97
Nález Ústavního soudu ze dne 12. 11. 2014, sp. zn. I. ÚS 1085/13
Usnesení Ústavního soudu ze dne 17. 8. 2020, sp. zn. III. ÚS 2406/20
Usnesení Ústavního soudu ze dne 25. 2. 2020, sp. zn. II. ÚS 2795/19
Usnesení Ústavního soudu ze dne 12. 10. 2006, sp. zn. II. ÚS 279/06
Usnesení Ústavního soudu ze dne 5. 12. 2005, sp. zn. I. ÚS 365/04
Rozhodnutí německého Spolkového soudního dvora ze dne 23. 5. 1990, sp. zn. I ARZ 186/90

5. Seznam ostatních zdrojů

LAVICKÁ, P. *Vedlejší intervence a opravné prostředky v civilním řízení*. Časopis pro právní vědu a praxi, 1/2019, s. 85.

LAVICKÝ, P. *Samostatné společenství a jak je legislativně uchopit*. In: CSACH, K. ed. *Pluralita účastníků v civilnom práve procesnom*. Pezinok: Justičná akadémia Slovenskej republiky, 2019.

LAVICKÝ, P. et al. *Vybrané instituty obecné části návrhu věcného záměru ČRŠ*. Právní rozhledy, 2021, č. 3. s. 77.

MICHNA, L., MICHNA, O. *Soudcovské zmírňovací právo dle § 150 o.s.ř.* Právní rozhledy, 2002, č. 4. s. 172.

Procesní společenství

Abstrakt

V civilním řízení sporném je často možné se setkat s mnohostí subjektů na jedné straně řízení; tato procesní situace se nazývá jako procesní společenství. Podle platné české právní úpravy předmětného institutu, kterou lze považovat za relativně strohou, je v soudním procesu rozlišováno společenství samostatné a společenství nerozlučné; rozlišovacím kritériem je zde povaha předmětu řízení vyplývající z hmotného práva. Práce zprvu poskytuje rozbor předcházející historické právní úpravy a teorie procesního společenství, plynule pak navazuje důkladnou analýzou nyní platného práva. V tomto ohledu je okomentována provázanost procesního společenství s různými oblastmi a instituty civilního procesu, jako jsou opravné prostředky, místní příslušnost soudu, rozkazní řízení, placení a hrazení nákladů řízení, hlavní intervence apod. Současně práce poukazuje na některé problémy s procesním společenstvím související a snaží se poskytnout návrh jejich řešení, někdy také zčásti za pomoci teoretických konceptů.

Podstatná pasáž práce je věnována komparativní části, v níž se autor blíže věnuje úpravě procesního společenství v Rakousku, Německu a Švýcarsku, jelikož uvedené tři jurisdikce jsou českému právnímu řádu blízké a do určité míry o nich lze hovořit jako o inspiračních zdrojích pro český civilní proces. Předmětné německojazyčné civilněprocesní kodexy obsahují mnohdy podrobnější úpravu procesního společenství, přičemž výslovně řeší některé otázky, na něž česká právní úprava nepamatuje. Rakouskou a Německou úpravu však lze v určitých ohledech označit za až příliš kazuistickou, když pro některá dělení podtypů procesního společenství není dle autora praktických důvodů.

V závěrečné pasáži diplomové práce autor rozebírá některá řešení týkající procesního společenství, s nimiž přišli autoři věcného záměru civilního řádu soudního, koncepčního dokumentu, který měl být vzorem pro nový civilněprocesní kodex. Předmětné návrhy často odpovídají na některé nejasnosti a problémy, na něž práce ve svém textu poukázala.

Klíčová slova: procesní společenství, subjektivní kumulace, účastníci řízení

Procedural community

Abstract

In civil litigation, it is often possible to encounter a multiplicity of actors on one side of the proceedings; such procedural situation is referred to as a procedural community. According to the current Czech legal regulation of the legal institute in question, which can be considered relatively short, a distinction is made between a separate community and inseparable community in a legal proceeding; the distinguishing criterion here is the nature of the subject matter of the proceedings arising from material law. The thesis first provides an analysis of the previous historical legislation and the theory of the procedural community, and then proceeds with a thorough analysis of the current law. In this respect, the interconnection of the procedural community with various areas and institutes of the civil procedure, such as remedies, local court jurisdiction, injunctive proceedings, costs of the proceedings, main intervention, etc., is commented upon. At the same time, the thesis points out some problems related to the procedural community and tries to provide a proposal for their solution, sometimes also partly with the help of theoretical concepts.

A substantial portion of the thesis is devoted to the comparative part, in which the author takes a closer look at the regulation of the procedural community in Austria, Germany and Switzerland, as these three jurisdictions are close to the Czech legal system and to a certain extent can be referred to as sources of inspiration for the Czech civil procedure. Then German-language civil procedure codes in question often contain more detailed provisions on the procedural community, while explicitly addressing some issues not covered by Czech legislation. However, the Austrian and German regulations can be also described as too casuistic in certain respects, since, according to the author, there are no practical reasons for division of some subtypes of the procedural community.

In the final passage of the thesis, the author discusses some of the ideas concerning the procedural community that were put forward by the authors of the Draft Plan of the Code of Civil Procedure, a conceptual document that was to be the model for the new Code of Civil Procedure. The proposals in question often respond to some of the ambiguities and problems raised in the text.

Key words: procedural community, subjective cumulation, parties to a proceeding